

Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi
AKADEMİK ARAŞTIRMA ÇALIŞMASI

ETİK, KÜLTÜR VE TOPLUM

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ
Yrd. Doç. Dr. Murat ATAN
Yrd. Doç. Dr. Şenol ALTAN
Arş. Gör. Hatice Özkan SANCAK
Arş. Gör. Sevcan GÜLEÇ
Arş. Gör. Anıl ERALP
Araş. Gör. Cemalettin PARILTI



Council of Europe
Conseil de l'Europe



European Union
Union européenne

**Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi
AKADEMİK ARAŞTIRMA ÇALIŞMASI**

ETİK, KÜLTÜR VE TOPLUM

**Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ
Yrd. Doç. Dr. Murat ATAN
Yrd. Doç. Dr. Şenol ALTAN
Arş. Gör. Hatice Özkan SANCAK
Arş. Gör. Sevcan GÜLEÇ
Arş. Gör. Anıl ERALP
Araş. Gör. Cemalettin PARILTI**

Ekim 2009

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	1
1. GİRİŞ	3
2. LİTERATÜR İNCELEMESİ.....	4
I. ETİK, KÜLTÜR VE TOPLUM İLİŞKİSİ	4
II. NEDEN KAMU YÖNETİMİNDE ETİK?	5
A. KAMU YÖNETİMİNDE ETİK KAVRAMI VE ETİK YAKLAŞIMLAR....	5
B. KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN EVRENSEL KAYNAKLARI	5
C. KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN KÜLTÜREL KAYNAKLARI.....	6
C.1. Kültürün Toplumda Oluşturduğu Devlet Algısı.....	6
C.2. Kültürün Kamu Görevlilerinin Kendini ve Toplumunu Algılamasına Etkileri	7
C.3. Kamu Yönetiminde Etik Kodlardaki Yozlaşma: Yolsuzluk	8
III. TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN ETİKLE İLGİLİ YASAL VE	
KURUMSAL DURUMU	10
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	11
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
3.2.1. Araştırmanın Çerçevesinin ve Anket Sorularının Belirlenmesi.....	11
4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	14
4.1. TOPLUM ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI VE	
DEĞERLENDİRMESİ (TOPLUMUN ETİK ALGISI).....	14
Adalet ve Dürüstlük Boyutu (Toplum İçin).....	16
Sorumluluk Boyutu (Toplum İçin)	17
Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu (Toplum İçin)	18
Verimlilik ve Etkinlik Boyutu (Toplum İçin)	19
Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Rolü	21
Toplumun Devlet Anlayışının Etik Algısına Etkisi	23
Etik İlke Davranışında Eğitimin Rolü.....	24
Etik İlke Davranışında Medyanın Rolü	25
4.2. ÖĞRENCİ ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI VE	
DEĞERLENDİRMESİ (EĞİTİMDE ETİK ALGISI).....	26
Adalet ve Dürüstlük Boyutu (Öğrenciler İçin).....	28
Sorumluluk Boyutu (Öğrenciler İçin)	29
Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu (Öğrenciler İçin).....	29
Verimlilik ve Etkinlik Boyutu (Öğrenciler İçin).....	30
Öğrencilerin Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Rolü.....	31
4.3. MEDYA İLE YAPILAN MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRMESİ	
(MEDYADA ETİK ALGISI)	33
4.4. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İLE YAPILAN MÜLAKATLARIN	
DEĞERLENDİRMESİ (SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA	
ETİK ALGISI).....	36
GENEL DEĞERLENDİRME.....	41
SONUÇ VE ÖNERİLER	48
EK 1: Toplum Anket Formu	53
EK 2: Öğrenci (Eğitim) Anket Formu	59
EK 3: Sivil Toplum Kuruluşları Anket Formu	63
EK 4: Medya Anket Formu.....	65

YÖNETİCİ ÖZETİ

“Türkiye’de Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi”nin (TYEC, Çalışma No: 6) “Etik, Kültür ve Toplum” başlıklı alt çalışması, Türkiye’de kamu yönetimi etiğinin toplumsal algısı, etiğe dayalı bir yönetimin oluşturulması ile ilgili toplumsal engelleri tespit etmek ve Kamu kurumlarının, medyanın, eğitim kurumlarının ve sivil toplum kurumlarının etik ile ilgili etik kodların oluşturulmasında mevcut durumdaki rolünü ve iyileştirilecek alanları belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Kültürün etik kodlar üzerinde belirleyiciliği, kamu yönetimini ve kamu yönetiminde etik algısını da etkilemektedir. Bu araştırmayla, Türkiye’de halkın kamu yönetimine yüklediği misyon, toplumdaki algı ve kamu görevlilerindeki algı olmak üzere iki boyut üzerinden analiz edilmektedir (Araştırmanın toplum bölümünde demografik veri olarak çalıştığı sektör sorularak kamu görevi yapanların verileri elde edilmiştir ve bu ayırım toplum başlığı altında verilmiştir). Bu kapsamda yapılan literatür araştırmasından elde edilen bilgiler değerlendirilerek saha araştırması şekillendirilmiştir¹. Araştırma Ankara, İstanbul ve Kars illerindeki öğrenci ve öğrenci velileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sivil toplum örgütleri ve medya mensuplarına ulaşılmaya çalışılmış ve hazırlanan yarı yapılandırılmış anket formundaki açık uçlu sorularla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Toplum ve Kamu Görevlisi Algısı: Araştırmanın toplumun kamu yönetimi etiği algısı bölümünde toplumun kamu yönetimi etik ilkelerini benimseme düzeyi ve bu benimseme düzeyinde etkili olan aktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçları, toplumun kamu görevlilerine dair etkinlik ve verimlilik beklentilerinin yüksek olduğunu, kamu görevlilerinden sorumlu bir hizmet anlayışı beklendiklerini göstermektedir. Ancak adil olma, katılımcılık ve nezaket gibi demokratik değerleri taşımaları konusundaki beklentilerin esnetilebildiği görülmüştür. Bu ilkelerin esnetilmesi, toplumun bireysel çıkarları ön plana çıkarma ve bu tür davranışları görmezden gelme riski taşımaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, toplumda kamu görevlilerine dair etik ilkelerin somut ve ekonomik olanlarını benimseme düzeyi daha yüksekken soyut ve hizmet anlayışına dair olanlarını benimseme düzeyi daha düşüktür. Toplumun bu konudaki bilgilenme düzeyinin yeterince oluşmadığı görülmüştür.

Etik ilkelerin kazanılmasında birincil rolün aile, okul ve toplum birimleri olduğu belirlenmiştir. Medya, çalışılan kurum ve sivil toplum kuruluşlarının etik ilkelerin kazanılmasında ikincil bir role sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, toplumda etik ilkelerin benimsenmesinde birincil grupların daha etkili olduğu, sivil toplum örgütleri ve medyanın hatta çalışılan kurumun bu konuda yetersiz kaldığı anlamına gelmektedir. Araştırmada kamu yönetiminde etik ilkelerin benimsenmesinde ve uygulanmasında etkili olduğu düşünülen kutsal devlet anlayışı, toplumdaki güçlü ile güçsüz arasındaki mesafenin yüksek olması ve geleneksel toplum yapısına dair sorular sorulmuştur. Katılanların büyük bir çoğunluğu sayılan unsurların varlığını kabul etmiş ve bu unsurların kamu yönetiminde kayırmacılığa,

¹ Çalışmada esas alınan kamu yönetiminde etik ilkeler, Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun 2005 yılında çıkarılan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte yer alan ilkelere göre şekillendirilmiştir.

ast üst arasındaki mesafenin yüksekliğine ve vatandaşın kamu görevlilerini sorgulayamadığına katıldığını belirtmiştir. Ayrıca araştırmada elde edilen başka bir bulgu da kamu kurumunda çalışanların etik ilkeleri benimseme düzeyi özel sektörde çalışanlara göre daha düşüktür. Kamu görevlilerinin etik ilkeleri benimseme düzeylerinin düşük olması etik ilkeleri de esnetebilecekleri riski taşımaktadır.

Eğitimin Rolü: Araştırmanın bu bölümünde eğitimin kamu yönetimi etik ilkelerini benimseme düzeyindeki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün örneklemini farklı yaş gruplarından ve farklı okul türlerinde üç farklı ilde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Öğrencilerin “Temel Etik İlke Boyutları”nı benimseme düzeyleri analiz edildiğinde; “Demokrasi, Saygınlık ve Güven” ilkesinin benimsenme düzeyinin diğer ilkelere göre görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum da öğrencilerin demokratik ve katılımcı bir yönetim beklentisi içinde olduklarını göstermektedir. Ancak “Dürüstlük ve Tarafsızlık”, “Yetkili makamlara bildirim”, “Çıkar çatışmasından kaçınma”, “Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması”, “Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı” ve “Eski kamu görevlileriyle ilişkiler” ilkelerinin benimsenme düzeyi diğer ilkelere göre daha düşüktür. Bu anlamda eğitim kurumlarından seçilen katılımcılarda henüz bu boyuta ilişkin bilincin gelişmediği ve etkinlik duygusunun oluşmadığı gözlenmektedir.

Öğrencilerin etik ilkelerin kazanımında nerelerden ve kimlerden etkilendikleri ile ilgili olarak yapılan analizde tüm boyutlarda birinci sırada ailenin geldiği görülmektedir. Bu sonuca göre kamu yönetimi etik bilincin oluşturulması için yapılacak olan çalışmalarda ailelerin eğitimine daha fazla önem verilmeli daha sonra öğrencilerin kendileri için rol model benimsedikleri öğretmenlere bu konuyla ilgili bilinç kazandırılmalıdır. Aile ve eğitimle kazandırılacak olan etik bilinç bireylerin girdikleri sosyal ortamlarda pekişecek ve medya aracılığıyla da bireylerin gündeminde olacaktır.

Medyanın Rolü: Medya mensupları, medyanın öncelikle kendi içinde etik bir tutarlılık sergilemediğini belirtmiştir. Medya mensuplarınca kamu görevlilerinin etik ilkelerinin olması gerektiği düşünülmekte ancak uygulamada durumun aksi bir görünüm sergilediği vurgulanmaktadır. Bu görünüm kamu yönetimi etik boyutları açısından çeşitlilik göstermektedir. Bazı etik ilkeleri açısından etik ilkeye uymama nedeni olarak ekonomik sorunlar, bazı ilkeler açısından ise toplumun geleneksel yapısının kamu görevlileri üzerinde baskı unsuru (akraba kayırmacılığı gibi) oluşturması gösterilmiştir.

Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Katılımcılar, sivil toplum örgütlerinin öncelikle kendi içinde etik bir tutarlılık sergilemediğini, kamu yönetimi etiği ile ilgili tutum sergilerken taraflı davrandığını belirtmiştir. Katılanların tamamı etik bilincin çok az olduğunu düşünmektedir. Etik bilincin bireyselleşmesi için önce toplumda bu bilincin oluşturulması ve benimsenmesi gerektiği belirtilmiştir. Sivil toplum kuruluşları mensuplarınca kamu görevlilerinin etik ilkelerinin olması gerektiği düşünülmekte ancak uygulamada durumun aksi bir görünüm sergilediği vurgulanmaktadır. Bu görünüm kamu yönetimi etik boyutları açısından çeşitlilik göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları mensupları da etik ilkelere uyulmamasını ekonomik nedenlere ve toplumsal baskıya (akraba kayırmacılığı vb) dayandırmaktadır.

1. GİRİŞ

Toplumların devlet ve kamu hizmeti anlayışında sürekli değişimler gözlenmektedir. Özellikle 1970'ler sonrasında devletin rolü ile ilgili tartışmalar artmış ve “yeni kamu yönetimi anlayışı” öne çıkmaya başlamıştır.

Türkiye’de son yıllarda kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli sunulması için çaba sarf edilmektedir. Kamu yönetimi etiği oluşturulma çabası da bunlardan biridir. Bu çalışmada üç temel amaç belirlenmiştir.

1. Türkiye’de kamu yönetimi etiğinin toplumsal algısını tespit etmek,
2. Etiğe dayalı bir yönetimin oluşturulmasının karşısındaki toplumsal engelleri tespit etmek,
3. Kamu kurumlarının, medyanın, eğitim kurumlarının ve sivil toplum kurumlarının etik ile ilgili etik kodların oluşturulmasında mevcut durumdaki rolü ve iyileştirilecek alanları belirlemek.

Bu çerçevede oluşturulan çalışmanın ana planında çalışma dört bölüme ayrılmıştır.

1. Toplumun kamu yönetimi etiği algısı
2. Eğitimin kamu yönetimi etiğindeki rolü
3. Medyanın kamu yönetimi etiğindeki rolü
4. Sivil Toplum örgütlerinin kamu yönetimi etiğindeki rolü

Toplumun kamu yönetimi etiği algısı başlığında toplumun kamu görevlilerinin uyması gereken etik ilkeleri benimseme düzeyi ve bu benimseme düzeyi ve bu benimseme düzeyine etki eden yaş, eğitim durumu gibi demografik değişkenler tespit edilmiştir.

Eğitimin kamu yönetimi etiğindeki rolü başlığında eğitimin kamu yönetiminde etik ilkelerin kazanımındaki katkısı hem topluma sorulan sorulardan elde edilen verilerden hem de eğitim kurumlarında seçilen öğrencilere sorulan sorulardan elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlarla tespit edilmiştir.

Medyanın ve sivil toplum örgütlerinin kamu yönetimi etiğindeki rolü başlıklarında ise medyanın ve sivil toplum örgütlerinin kamu yönetiminde etik ilkelerin kazanımındaki katkısı hem topluma sorulan sorulardan elde edilen verilerden hem de medya mensuplarına sorulan açık uçlu sorulardan elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlarla tespit edilmiştir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Kamu yönetiminde etik kavramı literatürde son derece tartışmalı bir kavramdır. Kamu yönetiminde etiğin tartışılmaya başlanması 1940'lara kadar gitse de tartışmaların yoğunluk kazanması 1980'lere rastlar (Kılavuz, 2003: 45). Bu dönemin arka planında, 1980'lerin hemen öncesinde yaşanan ekonomik krizin kamu yönetiminin verimliliğini tartışılır hale getirmesi ve tüm dünyayı içine alan küreselleşme süreci yatmaktadır. Yaşanan bu kriz sonrasında kamu hizmeti ve kamu örgütleri mercek altına alınarak kamu hizmetinin ve kamu sektörünün verimsiz olduğu tespit edilmiş ve kamu yönetiminde etkinlik için arayışa girilmiştir. Tartışılan çözüm önerileri çok geçmeden kamu yönetimindeki uygulamalara yansımış, birçok ülke krizden kurtulabilmek için bir dizi reform yapmaya başlamıştır.

Yapılan reformlarda iyi uygulamalar ve olumlu gelişmeler reformların yayılcı bir özelliğe de dönüşmesini sağlamıştır (Menzel, 2006:3). Anılan süreçte bulunan çözüm önerilerinden biri de kamu yönetiminin ve hizmet süreçlerinin etik ilkeler uyarınca yeniden yapılandırılması ve yönetimini içermektedir. Reformlara etik boyutun da dâhil edilmesi kamu örgütlerinin mekanik birer örgüt olmamasının, içinde bulunulan ekonomik krizin sadece ekonomik önlemlerle çözülmesinin kökten bir çözüm olmayacağını ve devlete ve kamu yönetimine bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılmasının gerekliliğine dair bir eğilimden kaynaklandığı söylenebilir. Etik, bu kamu yönetimine bu bütüncül bakış açısının bir anlamda soyut boyutunu oluşturmaktadır. Etik yaklaşımın bir diğer kaynağı da toplumlarda ve yönetilemez duruma gelmiş kamu örgütlerinde yaşanan yozlaşmanın bir sonucu olan yolsuzluklardır (Karasu, 2001: 242).

I. ETİK, KÜLTÜR VE TOPLUM İLİŞKİSİ

Etiğe dair üzerinde görüş birliğine varılmış tek bir tanım yoktur. Etik, bir tanımlamada "Bir bireyin izlemesi gereken ahlaki standartlar ve kurallar" biçiminde ele alınırken, başka bir tanımlamada, "Bireylerin doğru olarak nasıl davranacağını açıklayan ve tanımlayan ilkeler, değerler ve standartlar sistemi" şeklinde ele alınmıştır (Rosenthal ve Yudin: 1997). Bu tanımlamalardan hareketle, etik kavramı insan davranışında neyin iyi neyin kötü olduğu ve ne yapması gerektiğine dair kodları içerdiği ifade edilmektedir. Etik kodların unsurlarına bakıldığında, kişiye ödev ve yükümlülük getirdiği, kişinin vicdanında iyi niyet oluşturduğu ve kendini etik açıdan denetleme yolunda etkilediği ayrıca insan davranışlarında iyi, doğru, fedakârlık ve onur gibi belirleyicilerle yönlendiren öğeler olduğunu görülür (Kıllıoğlu, 1998:114).

Görüldüğü gibi etik, insan davranışlarına yön veren ve onlara iyi, güzel, doğru gibi olumlu anlamlar yüklenilmesini sağlayan soyut kodlardır. Bu kodların oluşumu, bireyin içinde bulunduğu toplumla ve o toplumun kültürüyle doğrudan ilişkilidir. Kültür, insanın kalıtım yoluyla getirmediği ya da doğada hazır bulmadığı kendisinin doğaya katmış olduğu, olumlu-olumsuz; maddi-manevi her şeyin genel adıdır ve insanların birbirleriyle ve doğanın diğer öğeleriyle ilişkilerini düzenler (Çeçen, 1985: 114). Etik davranış, daima kültürle iç içedir. Kültür, soyut özelliğiyle insanların duyum, algılama, düşünme ve davranma süreçlerini şekillendirir. Kültür,

hem bireysel kültür olarak, hem de örgütsel kültür olarak etiğe uygun davranışı etkilemektedir. Bu anlamda etiği, kültürün bir alt boyutu olarak değerlendirmek mümkündür.

II. NEDEN KAMU YÖNETİMİNDE ETİK?

A. KAMU YÖNETİMİNDE ETİK KAVRAMI VE ETİK YAKLAŞIMLAR

Kamu yönetimi etiği; ahlakın belli bir örgüt içerisinde, o örgütçe belirlenmiş kurullarla beslenerek ortaya çıkmış biçimidir. Bireylerde, yönetsel ahlak bireyler örgüt kültürünün bir parçası olmadan önce de belli bir oranda bulunmaktadır (Gilman, 2005:5). Bu özellikler kamu örgütlerine de yansımakta ve örgüt kültürü ile birlikte yönetsel etiği oluşturmaktadır. Literatürde yönetsel etiğin felsefi kökeni olarak kabul edilen iki temel yaklaşım vardır (Vries, 2002: 313-315).

Teleolojik yaklaşıma göre bir eylemin ya da kararın etik açısından değerini elde edilen ya da beklenen sonucun faydası, güvenilirliği ve başarı belirler. Buna göre, bir eylem insan için en çok faydayı sağladığı sürece etik açıdan doğrudur. Bu görüş, mutluluk ve faydanın adil olarak dağıtılması ve en fazla kişiye en fazla mutluluğu sağlamaya çalışırken temel ahlaki haklara zarar verebileceği noktalarında eleştirilmektedir.

Deontolojik yaklaşım ise eylem ve kararları, bunlara temel olan düşüncenin (iyi niyet, sorumluluk, ödev, ilkeler) niteliğine göre etik açıdan değerli ya da değersiz sayar. Deontolojik yaklaşım, teleolojik etiğin tersine yükümlülüğü ödev ya da ilkenin bir gereği sayar.

Yönetsel etiği tartışan bu iki yaklaşımdan hangisinin kamu yönetimine uygun olduğu konusunda farklı görüş ve eğilimler vardır. Teleolojik yaklaşımı savunanlar, kamu yöneticilerinin yasalara uygun hareket etme ve hesap verme zorunlulukları nedenleri ile yöneticilerin sonuç odaklı olmaya ve dolayısıyla sonuçlara yönelik standartları belirlemeye yönleneceğini ileri sürmektedirler (Öztürk, 2000:206). Öte yandan etik kamu yönetimi ve kamu yararı için deontolojik yaklaşımın öngördüğü etik ilkeler ve standartların zorunlu olduğu savunulmaktadır (Nohutçu, 2004: 397). Bu çalışmada sözü edilen iki yaklaşımdan da yararlanılmıştır.

Kamu yönetimde etik davranışa yön veren iki temel kaynak vardır. Bunlardan birincisi uluslar arası ortamda kamu yönetimine dair iyi uygulamaların birikiminin bir sonucu olan evrensel olarak da kabul edilen değerlerdir. İkinci kaynak ise kamu örgütlerinin içinde şekillendiği toplumun kültüründen aktarılan değerlerdir.

B. KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN EVRENSEL KAYNAKLARI

Kamu yönetimde etiğin evrensel olarak kabul edilebilecek kaynakları; kamu yönetimindeki başarılı uygulamalarla edinilen birikimden oluşmaktadır. Genel kabul gören Yönetsel etik tanımı; yönetsel karar ve eylemlerde tutarlılık, gerçekçilik,

adalet, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, sorumluluk, açıklık, sevgi, hoşgörü gösterme gibi evrensel değerleri temel almayı içermektedir (Ömürgönülşen, Öktem, 2005:2).

Kamuoyunun beklentilerine cevap vermek, kamu yararını güvence altına almak ve hem hizmetten yararlananların hem de hizmeti sunanların haklarının korunması gerekliliği kamu yönetiminde etik arayışlarının temel gerekçesidir (Bertok, 1999:674). Uluslararası kuruluşlarca kamu hizmetlerinde etik standartların açık ve anlaşılır olması, kamu yöneticilerini yönlendirecek mekanizmaların olması, tüm süreçlerde açıklık ve şeffaflık gibi yönetsel etiğin genel kabul görmüş standartları belirlenmekte ve bu standartlar çerçevesinde evrensel etik ilkeler oluşturulmaktadır (Puma, 1998). Evrensel etik ilkelerin oluşturulmaya çalışılmasına rağmen kamu yönetiminde etik, sadece genel kabul görmüş değerlerden değil aynı zamanda içinde şekillendiği toplumun kültüründen aktarılan değerleri de içerdiği için bu ilkeler toplumlara göre de farklılaşabilecektir.

C. KAMU YÖNETİMİNDE ETİĞİN KÜLTÜREL KAYNAKLARI

Etikle ilgili bir takım evrensel kabullerin yanı sıra iyi ve doğru anlayışı toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu farklılık da toplumların ve kültürlerin sahip olduğu dinamiklerden kaynaklanmaktadır. Kültürden kamu yönetimine aktarılan değerler iki boyutta somutlaşmaktadır. Bunlar, toplumda oluşan devlet algısı ve kamu görevlilerinin vatandaşı ve kendilerini algısıdır.

C.1. Kültürün Toplumda Oluşturduğu Devlet Algısı

Kültür, insanın kalıtım yoluyla getirmediği ya da doğada hazır bulmadığı kendisinin doğaya katmış olduğu, olumlu-olumsuz; maddi-manevi her şeyin genel adıdır ve insanların birbirleriyle ve doğanın diğer öğeleriyle ilişkilerini düzenlemektedir (Çeçen, 1985: 114).

Her toplumun kültüründe devlet ve kamu görevlisi anlayışı farklılık göstermektedir. Özellikle de toplumlarda bireye bakış açısı ve yöneten yönetilen ilişkisine bakış açısı kamu örgütleri ve görevlilerine ilişkin algıyı şekillendirmektedir.

Kültürün bireye bakış açısı kültürleri bireyci ve kolektivist kültürler olarak iki kategoriye ayırmaktadır. Bireycilik ve kolektivizm bir toplumda bireyin mi toplumun mu ön planda olduğunu vurgular Bireyci toplumlarda bireyin her alanda mutluluğu ve çıkarı toplumdan önce gelir. Kolektivist toplumlarda ise topluluğun çıkarı bireyden önce gelir ve genel çıkar için birey göz ardı edilebilir (Emre, Tarihsiz: 17).

Bireyci Kültürler

Kamu yönetiminin nesnesi bireydir
Birey için iyi olan genel için de iyidir.
Bireyin çıkarı ön plandadır.
Devlet bir araçtır.

Kolektivist Kültürler

Kamu yönetiminin nesnesi toplumdur
Toplum için iyi olan genel için de iyidir
Toplumun yararı ön plandadır.
Devlet amaçtır.

Kültürün yöneten yönetilen ilişkisine bakış açısı kültürleri güç mesafesi düşük kültürler ve güç mesafesi yüksek kültürler olarak iki kategoriye ayırmaktadır. (Hofstede, 1991: 72). Bu açıdan bakıldığında güç mesafesi yüksek kültürlerde yönetenin otoritesinin meşruiyeti gücünden kaynaklanmaktadır. Bu kültürlerde güce karşı gösterilen rıza kendiliğindedir ve yönetenin rıza için ayrıca bir şey yapmasına gerek yoktur. Güç mesafesi düşük kültürlerde ise yönetenin otoritesine rıza gösterme için yönetenin rıza için rasyonel gerekçeler ortaya koyması gerekmektedir.

Güç mesafesi düşük kültürler

Güce karşı rıza gösterme eğilimi düşüktür.

Gereksiz güç kullanımı hoş karşılanmaz.

Devletle vatandaş arasında eşitler arası bir ilişki vardır.

Katılım teşvik edilir

Güç mesafesi fazla kültürler

Güce karşı rıza gösterme eğilimi yüksektir

Güç sorgulanmaz.

Devlet ve vatandaş arasındaki ilişki güçlü ve güçsüz arasındaki ilişkidir.

Katılım hoş görülmez

Konunun etik açısından önemi ise güç mesafesi yüksek toplumlarda devlet ve yöneticilerinin ayrı bir sınıf olarak görülmesi noktasında yatmaktadır. Bu toplumlarda güç sorgulanmadan kabul gördüğü için etik dışı davranışın vatandaş tarafından denetimi zorlaşmaktadır.

Türkiye, kültürel anlamda kolektivist bir toplumdur ve toplumda güçlü ile güçsüz arasındaki mesafe yüksektir. Kültürde devlet algısına bakıldığında (Hofstede, 1991: 67-73);

- ✚ Kanunlar ve doğrularda grubun çıkarları ön plandadır.
- ✚ Devlet sektörü özel sektöre göre daha baskındır.
- ✚ Eşitlik, bireysel özgürlüğün üzerindedir.
- ✚ Toplumsal uyum ve uzlaşma en önemli amaçtır.
- ✚ Devlet ve kamu teşkilatı bir araç değil, amaçtır.
- ✚ Güce egemen olmak doğrunun üzerindedir: Her kim güce sahipse doğru ve iyidir.
- ✚ Güç aile ve yakınını koruma, büyüleyici özellik kazanma ve yaptırım uygulayabilmek için gereklidir.
- ✚ İç politikada sık sık güç kullanıldığı durumlarla karşılaşılır.
- ✚ Devlet ve kamu görevlileri, büyük bir ailenin reisi gibi görülür ve sorgulanmaz.
- ✚ Devletin verdiği hizmet, kurallar sorgulanmadan iyi doğru ve adil kabul edilir.
- ✚ Devletin temel görevi ortak iyinin ve devamının sağlanmasıdır.

C.2. Kültürün Kamu Görevlilerinin Kendini ve Toplumu Algılamasına Etkileri

Kamu örgütlerinde çalışanların çalıştığı örgüt ve devlet algısı farklılık gösterir. Bireyci ve güç mesafesi düşük kültürlerde bireyin çıkarı ön plandadır. Bu, çalışan açısından kendi amaçlarının ön planda tutulması, vatandaş açısından da aldığı hizmetin kalitesi ve beklentisinin ön planda olması anlamına gelmektedir. Kurumlarda çalışanın ve vatandaşın memnuniyeti temel esastır. Devlete ve kamu

örgütlerine yüklenen anlam vatandaşa kamu hizmeti veren bir aygıt olmasından ibarettir (Emre, tarihsiz:17-18). Yöneten-yönetilen, vatandaş-kamu kurumu arasında belirgin bir ayırım yoktur. Kurumlar hesap verme sorumluluğuna, ast ve vatandaş da katılım hakkına sahiptir.

Türkiye gibi kolektivist ve güç mesafesi yüksek kültürlerde ise üst ve devlet ayrı bir öneme sahiptir. Türkiye’de kamu görevlilerinin kendini ve toplumu algısına bakıldığında (Özen, 1996: 18-19);

- ✚ Temel amaç devletin ve toplumun yararı olduğu için vatandaşın beklentisi ve hizmet ikinci plandadır.
- ✚ Vatandaşın kendisi için en iyiyi istemesinin ortak iyiyi karşılamadığı kaygısı ve güç mesafesinin de yüksek olması nedeniyle katılım ya da vatandaşın hizmet süreçlerine müdahalesi hoş karşılanmaz ve şüpheyle yaklaşılır.
- ✚ Genel olarak verilen hizmetin ortalama kalitesi ve hizmet sunumunda vatandaşın sağlanan eşitlik ön plandadır.
- ✚ Devletin çıkarlarına ters düşecek konularda gizlilik temel ilkedir.
- ✚ Vatandaşın hizmet sürecine katılımı düşüktür ve teşvik edilmez.
- ✚ Çalışanların sorumluluğu ortak olduğu için hesap verebilirliği zorlaştırmaktadır.

C.3. Kamu Yönetiminde Etik Kodlardaki Yozlaşma: Yolsuzluk

Kültürün ve evrensel etik kodların kamu yönetiminde yönetsel etik kodlar oluşturmasının dışında etik kodlardaki yozlaşmadan kaynaklanan yolsuzluğu engellemek için de çözüm olarak düşünülen teleolojik yaklaşıma da uygun etik tedbirler alınmaktadır (Chapman, 1998:9). Yozlaşma yalnızca kamu yönetimi alanında yaşanmamaktadır. Toplumun genel bir sorunudur ve kamu yönetiminde de farklı bir nüvesi yaşanmaktadır. Bunun temelinde bilgi iletişim teknolojileri devrimi ve sanayi devriminin ekonomik, toplumsal, siyasal yönetsel süreçlerini temelinden değiştirmesi olduğu belirtilmektedir (Nohutçu, 2003: 2-10). Siyaset ve bürokrasi kurumları toplumdan soyutlanamayacağı için yozlaşmanın gerçek nedenlerini toplumların kendi yapılarında aramalıdır. Bu yüzden, toplumsal yapı tüm olarak gözden geçirilmeli ve aksayan noktalar belirlenerek düzeltilmelidir. Bu yapılmazsa alınacak önlemler belki geçici çözümler yaratabilecek nitelikte olacaktır ve sorunu çözmeyecektir (Ergun, 2004:353).

Sistemin tüm olarak düzenli işlemesi, ancak tüm parçalarının düzenli işlemesiyle sağlanabilir. Bu yüzden, toplumsal sistemin tüm olarak gözden geçirilmesine, aksayan noktalarının saptanmasına ve düzeltilmeye çalışılmasına gerek vardır. Bu yapılmazsa alınacak önlemler belki geçici çözümler yaratabilecek nitelikte olacak, ama sorunu temelde çözmeyecektir (Ergun, 2004:353).

Kamu yönetiminde yozlaşmanın somut görüntüsü yolsuzluktur. Yolsuzluğun en basit ve yaygın tanımı “kamu gücünün özel çıkarlar için kötüye kullanılması” şeklinde yapılmaktadır. Dünya Bankası da bu tanımı kullanmakta ve kabul etmektedir (Çulpan, 1980: 34). Yolsuzluk, siyasal yolsuzluk, yönetsel yolsuzluk, maddi çıkar karşılığı, maddi çıkar karşılığı olmayan yolsuzluk gibi pek çok çeşitte karşımıza çıkabilmektedir (Aktan:1993: 121). Yozlaşmanın nedenleri, toplumsal,

ekonomik, siyasal, idari ve bürokratik yapıdan kaynaklanan sorunlar olarak sınıflandırılmaktadır.

- ✚ Toplumsal sorunlar; toplumda birincil grup ilişkilerinin hâkim olması (Berkman, 1983: 68), kentleşme ve sosyal hareketlilik, güçlü devlet-zayıf sivil toplum (Çulpan, 1980: 40) olarak somutlaşmaktadır.
- ✚ Ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunların temelini devletin ekonomideki rolü ve kamu görevlilerinin gelir durumu oluşturmaktadır.
- ✚ Siyasal yapıdan kaynaklanan sorunlar, ülkelerin siyasal kültürlerinin gösterdiği farklılıktan kaynaklanmaktadır. Örneğin Türkiye'nin Osmanlı'dan devraldığı tebaa kültürü, siyasal kültürü doğrudan etkilemektedir. Bu durum Türkiye'nin demokratikleşmesinin ve aktif katılımının önünde kültürel bir engeldir. Çünkü Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşunda, genel olarak batının siyasal ve yönetsel kurumları örnek alınmıştır (Berkman, 1983: 47). Batıdan getirilen bu kurumları ve yeni yönetsel düzeni halk özümseyememiş, bürokrasi de bu nedenle kısa süre içinde yozlaşmıştır.
- ✚ Örgütlenmeden kaynaklanan sorunların başında merkeziyetçilik, yoğun hiyerarşik yapı ve yönetilemez hale gelmiş hantal kamu örgütlerinin oluşumu gelmektedir. Bu sorunlar karşısında vatandaşlar işlerini daha iyi ve hızlı gördürebilmek için gayri resmi araçlar bulmak zorunda kalmaktadırlar (Çulpan, 1980:349).
- ✚ Bürokratik yapıdan kaynaklanan sorunların başında görev ve yetkilerin sınırlarının belirlenmemiş olması, yeterlik sisteminin uygulanmaması ve bürokrasinin siyasallaşması ve kırtasiyecilik gelmektedir (Tutum, 1976: 18).

Dünya genelinde de ülkelerin yolsuzluk ve yozlaşma düzeyleri dikkatle takip edilmekte ve sıralamalar yapılmaktadır. 2008 yozlaşma oranı endeksine göre Danimarka, Yeni Zelanda ve İsveç yolsuzluk oranlarının sırasıyla en düşük olduğu ülkeler olarak çıkarken Türkiye bu sıralamada elli sekizinci olmuştur (http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/cpi2008/cpi_2008_table). Bu oran yüksek Türkiye'de yozlaşma ve yolsuzlukla ilgili önemli sorunların yaşandığını göstermektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması için Türkiye'de yozlaşma ve yolsuzlukla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmakta kamu yönetiminde etik ilkelerin benimsenmesi ve uygulanması için bu tür araştırmalara destek verilmektedir. Bu çalışmalardan bir tanesi rüşvetin görünen nedenleri ve bu nedenlere kaynak sorunlar araştırıldığı ve bu sorunlara çözüm önerileri bulmaya çalışan “*Rüşvet: Nedenler, Nedenler Arası İlişkiler, Nedenlerin Ağırlıkları ve Mücadele Yolları Araştırması*”² dir. Çalışmada rüşvetin nedenlerinden biri de *ahlaki sorunların yoğunluğu* olarak tespit edilmiştir.

Bir başka çalışma ise “*İstanbul Barosu Çevresi Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması*”³ dir, ve adli yargıda yapılan yolsuzluklarla neden ve sonuçları

² Beyaz Nokta Vakfı, “RÜŞVET” Nedenler, Nedenler Arası İlişkiler, Nedenlerin Ağırlıkları ve Mücadele Yolları, Bölüm I- Nedenler, İlişkiler ve Ağırlıkları, Ankara: Beyaz Nokta Vakfı, 1995.

³ Hayrettin Ökçesiz, *İstanbul Barosu Çevresi Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: Ekol Kitaplığı, 2001.

araştırılmıştır. Çalışmada da *kamuda iş ahlakı ilkeleri ve değerlerinin yetersizliği* yolsuzluğun nedenlerinden biri olarak tespit edilmiştir.

TESEV tarafından yapılan “*Hane halkı ve İş Dünyası Gözünden Türkiye’de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öneriler*” adlı çalışmada yolsuzluk sorunu hane halkı ve iş dünyası gözü ile incelenmiştir. Araştırmada yolsuzlukla ilgili mevcut durum tespitine yönelik sorulan yanı sıra yolsuzluğun nedenlerine ilişkin sorulara da yer verilmiştir. Araştırma sonucunda ahlak bozulması ve yolsuzluk Türkiye’nin önde gelen sorunları arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede değerlendirilecek bir diğer araştırma ise “*Kamu Reformu Araştırması*”⁴’dir. Bu çalışmada yolsuzluk algısı ve yolsuzlukla mücadelede alınabilecek önlemler araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarında toplumda kamu kurumlarına duyulan güven eksikliği ve yolsuzluk algılamaları kurum ve olay bazında önemli bir yoğunluğa sahiptir.

Mevcut durumu ve sorunun nedenlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmaların ortak bulgusu ahlaki sorunlardır. Ahlak bozulması veya yetersizliğinin de temelinde toplumsal ve kültürel yapıdan kaynaklanan sorunlar yatmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi bu çalışma ile bu sorunların neler olduğu tespit edilmeye çalışılacak ve konuyla ilgili öneriler değerlendirilecektir:

III. TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN ETİKLE İLGİLİ YASAL VE KURUMSAL DURUMU

Türk kamu yönetiminde etik ile ilgili çeşitli yasal ve kurumsal düzenlemeler mevcuttur. Bu bölümde bu düzenlemelere ve kurumsal yapıya çalışmanın kapsamı gereği kısaca yer verilmiştir. Farklı yasalar içerisinde karşımıza çıkan etik düzenlemelerden bazıları şekilde sıralanabilir⁵: 1982 Anayasası, Devlet Memurları Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanundur. Bu yasal düzenlemelerin yanı sıra 2005 yılında 5176 sayılı Yasa kapsamında kamu görevlilerinin uymaları gereken etik davranış ilkelerini belirlemek ve uygulamayı gözetmek amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarında görevli personelin etik davranış ilkelerine aykırı uygulamaları bulunduğu iddiasıyla vatandaşlarca ileri sürülen iddiaları araştırmak ve sonuçlandırmak üzere Başbakanlık bünyesinde “Kamu Görevlileri Etik Kurulu” oluşturulmuş⁶, böylece kişilere başvuru imkânı verilerek kamuoyu denetiminin gerçekleşmesine imkân yaratılmıştır (Kesim, 2005: 280). Kurulun inceleme alanına, Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi

⁴ TÜSİAD, *Kamu Reformu Araştırması*, İstanbul: TÜSİAD, 2002.

⁵ Ayrıca 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun Kapsamında Çıkarılan, Kamu Görevlileri Etik Davranışı İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in ikinci bölümünde kamu yönetiminde etik davranışın ilkeleri ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.

⁶ <http://www.basbakanlik.gov.tr/sour.ce/index.asp?wss=basbakanlik.gov.tr&wpg=ana>.

üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve üniversiteler dışında kalan tüm personel dâhil edilmiştir⁷.

3. TOPLUM, EĞİTİM, MEDYA VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNDE ETİK UYGULAMALAR ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Etik – Kültür – Toplum isimli çalışmada üç temel amaçtan yola çıkılmaktadır.

1. Türkiye’de kamu yönetimi etiğine dair toplumsal algıyı tespit etmek,
2. Etiğe dayalı bir yönetimin oluşturulmasının karşısındaki toplumsal engelleri tespit etmek,
3. Kamu kurumlarının, medyanın, eğitim kurumlarının ve sivil toplum kurumlarının etik ile ilgili etik kodların oluşturulmasında mevcut durumdaki rolü ve iyileştirilecek alanları belirlemek.

Araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

1. Kamu Yönetiminde Etik kodların evrensel etik kodlar ve kültürel etik kodlar olmak üzere iki temel kaynağı vardır ve bunlar kamu yönetiminde etik ilkelerin temelini oluşturur.
2. Kamu görevlileri kültürlerinden aldığı etik kodları örgütlerine taşır.
3. Etik kodlar ideal yapılardır ve gerçekleşen kamusal işlemlerde yozlaşma vardır.
4. Kamu yönetiminde yozlaşmanın nedeni kültürel kodlarla profesyonel kamu yönetimi etiğinin kodları arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır.
5. Yapılacak yönetsel düzenlemelerde kamu yönetiminin kültürel çevresinin dikkate alınması düzenlemelerin uygulanabilirliğini artıracaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.2.1. Araştırmanın Çerçevesinin ve Anket Sorularının Belirlenmesi

Araştırmada üç farklı anket formu kullanılmıştır.

1. Öğrenciler için anket formu
2. Öğretmenler ve Veliler için anket formu
3. Medya ve sivil toplum kuruluşları çalışanları yarı yapılandırılmış soru formu

Anket formlarının ilk bölümlerinde “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğinde” tanımlanmış olan **Etik**

⁷ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1373.html>.

Davranış İlkeleri⁸ algısını ölçen ölçeklendirilmiş sorular yer almıştır. Anket formlarının ikinci bölümlerinde ise anket uygulanacak hedef kitleye ilişkin farklı sorular yer almıştır. Anket çalışmasında sorulan soruların açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Yönlendirici ve açık uçlu sorular içermeyecek şekilde hazırlanmıştır.

Araştırmanın evreni ve örnekleme aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul, Ankara ve Kars'daki Resmi okullar (ilköğretim ve orta öğretim kurumları) Öğretmen, Öğrenci ve Toplum için öğrenci velileri kullanılmıştır. Ayrıca diğer anket için medya ve sivil toplum kuruluşları yönetici ve çalışanları örnekleme olarak seçilmiştir.
2. Çalışmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 1:
Örnekleme Tablosu

İller	İlköğretim	Ortaöğretim		Toplam
		Genel	Mesleki ve Teknik	
İstanbul	1826075	361135	235265	2422475
Ankara	602011	149912	83052	834975
Kars	56339	8024	2609	66972
Toplam Öğrenci Sayısı				3324422
İller	İlköğretim	Ortaöğretim		Toplam
		Genel	Mesleki ve Teknik	
İstanbul	767	405	204	1376
Ankara	622	412	217	1251
Kars	292	88	18	398
Örnekleme Seçilen Öğrenci Sayısı				3025
İller	İlköğretim	Ortaöğretim		Toplam
		Genel	Mesleki ve Teknik	
İstanbul	3 okul	2 okul	1 okul	6 okul
Ankara	3 okul	2 okul	1 okul	6 okul
Kars	1 okul	1 okul	1 okul	3 okul
Örnekleme Seçilen Okul Sayısı				15 okul

⁸ Etik davranış ilkelerinden kasıt; adı geçen yönetmeliğin ikinci bölümünde yer alan Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, Halka hizmet bilinci, Hizmet standartlarına uyma, Amaç ve misyona bağlılık, Dürüstlük ve tarafsızlık, Saygınlık ve güven, Nezaket ve saygı, Yetkili makamlara bildirim, Çıkar çatışmasından kaçınma, Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı, Savurganlıktan kaçınma, Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan, Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık, Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, Eski kamu görevlileriyle ilişkiler ve Mal bildiriminde bulunmadır.

Tablo 2:
Anket Uygulaması Geri Dönüş Oranları Tablosu

	İller	Öğrenci	Toplum	Toplam
İllere Gönderilen Anket	İstanbul	1376	1376	2752
	Ankara	1251	1251	2502
	Kars	400	400	800
				6054
	İller	Öğrenci	Toplum	Toplam
İllerden Gelen Anket	İstanbul	1158	531	1689
	Ankara	1156	621	1777
	Kars	400	400	800
				4266
	İller	Öğrenci	Toplum	Toplam
Anket Geri Dönüş Oranları	İstanbul	84.2	38.6	61.4
	Ankara	92.4	49.6	71.0
	Kars	100	100	100.0
				77.5

Araştırmanın alan çalışmasında kullanılan yöntemin belirlenmesinde bütçe, zaman, anketin uzunluğu ve niteliği kısıtlayıcı koşulları dikkate alınmıştır. Anket çalışması için anketörlerin yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilecek sonuçların tutarlılığı ve çalışmanın yapısını sağlıklı olarak yansıtmasının sağlanabilmesi amacıyla bu yöntem uygulanmıştır.

Anket değerlendirilmesi aşamasında sonuçların duyarlılığını net bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla cevap seçeneklerinin belirlenmesi önemlidir. Cevap seçeneklerinin oluşturulmasında kullanılacak olan tutum ölçeğinin süreklilik, tek boyutluluk, doğrusallık ve eşit aralıklar ve üretilebilirlik ilkelerini taşıması sağlanmıştır. Çalışmada Likert'in dereceleme toplamlarıyla ölçekleme tekniği kullanılmıştır. Anket soru formu tasarlanırken benzer konularda daha önce yapılan çalışmalardan, uluslararası standartlardan faydalanılmıştır. Yazı fontları ve şekil ve renk düzenlerine dikkat edilmiştir. Yorum soruları için yeterli yer (alan) bırakılmıştır. İşaretlemeli seçeneklerde boşluk yerine rakamlar konulmuştur. Anket formunun genel görünümün profesyonel olmasına dikkat edilmiştir. Anket çalışmasından önce iki aşamalı ön test uygulaması yapılmıştır. Birinci test, ankette karşılaşılabilecek sorunların giderilmesine yönelik ikinci test ise, planlama amaçlı olarak yapılmıştır. Ön testler için 100 kişilik bir örneklem kullanılmıştır. Örneklem evrenin bütün özelliklerini taşımasına dikkat edilmiştir.

Anket çalışması tamamlandıktan sonra anketler bilgisayar ortamına aktarılacak şekilde dönüştürülmüştür. Bu aşamada anketler temel ve ileri düzey istatistik analiz yöntemleri uygulanarak çözümlenmiştir. Çözüm sonuçları tablolar ve grafikler ile verilmiştir. Analiz için SPSS v17.0 istatistik paket programı

kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarını değerlendirmek amacıyla, frekans tabloları yapılmıştır. Araştırmanın analizine geçilmeden önce araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiştir. Bilindiği üzere güvenilirlik analizleri, ölçüm skalalarının analizleri ve onları oluşturan bileşenlerle ilgili çalışma olanağı sağlamaktadır. Bu araştırmada, etik algı anketlerinin güvenilirlik analizi, yapılmış ve güvenilirlik katsayısı olarak Cronbach Alpha (α) istatistiği kullanılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı'nın değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü; $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek “güvenilir değildir”, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek “düşük güvenilirliktedir”, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek “oldukça güvenilir” ve $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Tablo 3:
Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçekli Soru Grupları	Cronbach Alpha (α)	Ölçek Sayısı
Etik İlkeler	0.627	18
Davranış Şekilleri	0.974	48
Toplum, Eğitim ve Medya Etkisi	0.822	21

Cronbach Alpha (α) değeri 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artmaktadır. Uygulamanın analizine göre toplum anketi tüm ölçekleri için Cronbach Alpha (α) istatistiği = 0.627 ile 0.974 arasında bulunmuştur. Toplum anketinin her bir alt ölçeği için Cronbach Alpha (α) istatistiği 0.610 – 0.975 arasında olup oldukça güvenilir sınır değerleri arasında yer aldığı, bu sebeple bu maddelerin hepsinin geçerlilik/güvenilirlik test sonuçlarını sağladığı söylenebilir.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. TOPLUM ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI VE DEĞERLENDİRMESİ (TOPLUMUN ETİK ALGISI)

Araştırmanın sonuçlarının değerlendirilmesinin ilk aşamasında ankete katılan bireylerinin demografik özelliklerinin belirlenmesi, kamu görevlilerinin etik davranış ilkelerini algı düzeylerinin belirlenmesi, kamu görevlilerinin etik davranış ilkelerinin benimsenmesinde toplum birimlerinin etkilerinin belirlenmesi, Toplum, eğitim ve medya'nın etik davranışlara ait rolünün ortaya konmasına çalışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde toplum anket formunda yer alan demografik özellikler ve tüm temel etik boyutlar içinde yer alan sorular için ayrı ayrı frekans dağılım tabloları oluşturulup incelenecektir. Tablo 4'de demografik özellikler altında yer alan sorulara verilen cevapların frekans dağılımı verilmektedir. Çalışmada ilk olarak bu ankette yer alan tüm soruların frekans dağılımları tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 4:

Ankete Katılan Toplum Birimlerinin Demografik Bilgilerinin Sıklık Dağılımları

	Sıklık	Yüzdesi
Anketin Yapıldığı Yer		
İstanbul	531	34.2
Ankara	621	40.0
Kars	400	25.8
Cinsiyetiniz		
Erkek	841	54.2
Kadın	711	45.8
Yaşınız		
30 Yaş ve altı	74	4.8
31 - 40 Yaş arası	697	44.9
41 - 50 Yaş arası	686	44.2
51 Yaş ve üstü	95	6.1
Eğitim Durumu		
Ortaokul mezunu ve altı	563	36.3
Lise mezunu	526	33.9
Üniversite ve üstü mezunu	463	29.8
Çalıştığınız Kurum Çeşidi		
Kamu	567	36.5
Özel	985	63.5

Tablo 4’de verilen bilgilere göre; ankete katılan toplum birimlerinin anketin yapıldığı illere göre dağılımları incelendiğinde; 531 kişi (%34.2) İstanbul, 621 kişi (%40) Ankara ve 400 kişi (%25.8) Kars illerinden ankete katılmıştır. Ankete katılan toplum birimlerinin cinsiyet dağılımı incelendiğinde; 841 kişi (%54.2) Erkek ve 711 kişi (%45.8) Kadın’dır. Ankete katılan toplum birimlerinin yaş dağılımı incelendiğinde; 30 Yaş ve altı olan 74 kişi (%4.8); 31 – 40 Yaş arası 697 kişi (%44.9); 41 – 50 Yaş arası 686 kişi (%44.2); 51 Yaş ve üstü 95 kişi (%6.1) vardır. Ankete katılan toplum birimlerinin eğitim durumlarının dağılımı incelendiğinde; ortaokul mezunu ve altı olan 563 kişi (%36.3), lise mezunu olan 526 kişi (%33.9) ve üniversite ve üstü mezunu 463 kişi (%29.8) vardır. Ankete katılan toplum birimlerinin çalıştıkları kurum çeşidine göre dağılımları incelendiğinde; kamu kurumlarında 567 kişi (%36.5) ve özel kurumlarda da 985 kişi (%63.5) çalışmaktadır. Çalışmada kamu görevlilerinin etik davranış ilkeleri (5 nolu dipnotta ayrı ayrı belirtilen 18 etik ilke) dört temel boyut altında incelenmiştir. Bu boyutlar sırasıyla; Adalet ve Dürüstlük, Sorumluluk, Demokrasi, Saygınlık ve Güven ile Verimlilik ve Etkinlik’dir. Bu aşamada bu boyutlar altında yer alan ilkelerin toplum birimleri tarafından nasıl algılandığı raporlandırılmıştır.

Adalet ve Dürüstlük Boyutu (Toplum İçin)

Adalet ve Dürüstlük Boyutu altında,

- Dürüstlük ve Tarafsızlık
- Yetkili makamlara bildirim
- Çıkar çatışmasından kaçınma
- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler ilkeleri ele alınmıştır.

Tablo 5:
Adalet ve Dürüstlük Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik ilke benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke kısmen benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke benimsenmemiş</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Dürüstlük ve Tarafsızlık	962	62.0	435	28.0	155	10.0
Yetkili makamlara bildirim	267	17.2	914	58.9	371	23.9
Çıkar çatışmasından kaçınma	247	15.9	1192	76.8	113	7.3
Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması	411	26.5	977	63.0	164	10.6
Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı	606	39.0	780	50.3	166	10.7
Eski kamu görevlileriyle ilişkiler	373	24.0	965	62.2	214	13.8

Tablo 5’de verilen bilgilere göre; ankete katılan toplum birimlerinden “dürüstlük ve tarafsızlık” etik ilkesi 962 kişi (%62) tarafından benimsenmiştir. “yetkili makamlara bildirim” etik ilkesi 914 kişi (%58.9) tarafından kısmen benimsenmiştir. “çıkar çatışmasından kaçınma” etik ilkesi 1192 kişi (%76.8) tarafından kısmen benimsenmiştir. “görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması” etik ilkesi 977 kişi (%63) tarafından kısmen benimsenmiştir. “hediye alma ve menfaat sağlama yasağı” etik ilkesi 780 kişi (%50.3) tarafından kısmen benimsenmiştir. “eski kamu görevlileriyle ilişkiler” etik ilkesi 965 kişi (%62.2) tarafından kısmen benimsenmiştir.

Adalet ve dürüstlük boyutunda toplumun yetkili makamlara bildirim ile ilgili ilkeyi benimseme oranının düşük olduğu görülmektedir. Buradan hareketle toplum olarak bireylerin ahlaki değerlere uyumu konusunda diğer bireyleri hukuk önünde denetlemeden (şikâyetçi olmaktan) kaçındığı söylenebilir. Ayrıca diğer ilkelerin benimsenme oranı yüksek olsa da etik davranışın sağlanması açısından bu benimsenme düzeyinin düşük olduğu söylenebilir.

Bu durum kültürel yapımızla ilgili bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bireysel olarak algılanılan problemler var olmasına karşın bu problemlerle ilgili sadece

olumsuz düşüncelerin ifade edilmesi ile yetinilmektedir. Özellikle kişiler başkaları ile ilgili olumsuz davranışları algılamakta ve eleştirmekte bir sorun yaşamazken, değişimi kendisinden başlatma ve önce kendini değerlendirmeden uzak durmaktadırlar. Bunun temel nedeni toplumumuzda kişilerin iç denetimli olmaktan ziyade çoğunlukla dış denetimli olmalarıdır. İç denetimli insanlar, karşılaştıkları problemlerin çözümü için kendilerinin yapabileceklerinin ne olduğunu düşünüp, yaşadıkları olumsuz durumun sorumluluğunu kabul ederken, dış denetimli insanlar, karşılaştıkları problemlerin çözümü için başkalarının yapması gerekenleri değerlendirerek sorumluluğu başkalarına yüklemektedirler.

Sorumluluk Boyutu (Toplum İçin)

Sorumluluk Boyutu altında,

- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- Halka hizmet bilinci
- Hizmet standartlarına uyma
- Amaç ve misyona bağlılık
- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- Mal bildiriminde bulunma ilkeleri ele alınmıştır.

Tablo 6:
Sorumluluk Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik ilke benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke kısmen benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke benimsenmemiş</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci	445	28.7	917	59.1	190	12.2
Halka hizmet bilinci	942	60.7	427	27.5	183	11.8
Hizmet standartlarına uyma	1331	85.8	160	10.3	61	3.9
Amaç ve misyona bağlılık	724	46.6	377	24.3	451	29.1
Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan	1154	74.4	288	18.6	110	7.1
Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu	1035	66.7	444	28.6	73	4.7
Mal bildiriminde bulunma	753	48.5	677	43.6	122	7.9

Tablo 6’da verilen bilgilere göre; ankete katılan toplum birimlerinden “görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci” etik ilkesi 917 kişi (%59.1) tarafından kısmen benimsenmiştir. “halka hizmet bilinci” etik ilkesi 942 kişi (%60.7) tarafından benimsenmiştir. “hizmet standartlarına uyma” etik ilkesi 1331 kişi (%85.8) tarafından benimsenmiştir. “amaç ve misyona bağlılık” etik ilkesi 724 kişi

(%46.6) tarafından benimsenmiştir. “bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan” etik ilkesi 1154 kişi (%74.4) tarafından benimsenmiştir. “yöneticilerin hesap verme sorumluluğu” 1035 kişi (%66.7) tarafından benimsenmiştir. “mal bildiriminde bulunma” etik ilkesi 753 kişi (%48.5) tarafından benimsenmiştir.

Sorumluluk açısından toplumun en fazla benimsediği iki değer standartlara uyma ve amaç ve misyona bağlılık ilkeleridir. Bu durum toplumun hizmet standartlarına uymayan ya da bağlayıcı ya da gerçek dışı beyan yapan kamu görevlisini denetleme açısından yüksek düzeyde bir bilince sahip olması şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu sonucu hizmet anlayışıyla doğrudan ilintili “görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci”, “halka hizmet bilinci” ve “ amaç ve misyona bağlılık” ilkelerinin benimsenme düzeyinin düşük olması bir anlamda zedelemektedir. Çünkü hizmet standartları, hizmet anlayışı doğrultusunda şekillenmektedir. Aynı şekilde “yöneticilerin hesap verme sorumluluğu”, ilkesinin benimsenme oranı yüksek olmasına rağmen “mal bildiriminde bulunma” ilkesinin benimsenme oranının düşük olması da birbiriyle çelişmektedir. Toplum, çalışanın hesap verme sorumluluğunun bulunması gerektiğini kabul etmekte ancak mal bildiriminde bulunmamasını mazur görebilmektedir.

Değer ve standartlara uyma ve yöneticilere hesap verme sorumluluğu gibi değerlerin yüksek oranlarda benimsenmesi cezadan kaçınma ve ödül beklentisi içinde olma duygularını destekleyen bulgulardır. Kişileri bir davranışı yapmaya sevk eden veya onların bir davranışı yapmalarını engelleyen temel etken, bu davranış sonucundaki beklentileri ve görebilecekleri zarar arasında bir değerlendirme yaparak karar vermelerinden kaynaklanır.

Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu (Toplum İçin)

Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu altında,

- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- Saygınlık ve güven
- Nezaket ve saygı ilkeleri ele alınmıştır.

Tablo 7:
Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik ilke benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke kısmen benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke benimsenmemiş</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık	831	53.5	611	39.4	110	7.1
Saygınlık ve güven	905	58.3	583	37.6	64	4.1
Nezaket ve saygı	684	44.1	485	31.3	383	24.7

Tablo 7’de verilen bilgilere göre; ankete katılan toplum birimlerinden “bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık” etik ilkesi 831 kişi (%53.5) tarafından benimsenmiştir. “saygınlık ve güven” etik ilkesi 905 kişi (%58.3) tarafından

benimsenmiştir. “nezaket ve saygı” etik ilkesi 684 kişi (%44.1) tarafından benimsenmiştir. Nezaket ve saygı boyutunda %24.7 oranında ilkenin benimsenmemiş olması, kamu kurumlarında çalışanlara yönelik olarak ifade edilen saygılı ve nazik davranışların görülmemesi eleştirisini desteklemektedir. Nazik ve saygılı davranışların yüksek oranda benimsenmiş olması, bu davranışların karşılıklı olarak kamu hizmeti sunanla kamu hizmetini alan arasında karşılıklı olumlu bir ilişkinin kurulabilmesini sağlamada etkili bir faktör olacaktır. Bu nedenle özellikle eğitim sürecinde öğrencilerinden nezaket ve saygı bekleyen öğretmenlerin aynı davranışları öğrencilere göstermeleri gerekir. Bu karşılıklı ilişkiye benzer ilişki, diğer kamu görevlileri ile vatandaşlar arasında olması gerektiği gibi, aile reisi ile aile üyeleri arasında ve medya ile toplum arasında da var olmalıdır.

Bu boyuttaki ilkelerin benimsenme düzeyleri genel olarak diğerlerinden daha düşüktür. Bu boyut için genel olarak toplumun kamu görevlilerinin katılım konusunda isteksiz davranmalarını ve saygınlık, nezaket gibi konularda olumsuz davranmalarını mazur görebileceği söylenebilir. Bu boyutun en dikkate değer sonucu nezaket ve saygı ilkesinin sonuçlarıdır. Toplum, kamu görevlisinin nazik davranması konusunda diğer ilkelere göre daha düşük bir beklenti içindedir.

Verimlilik ve Etkinlik Boyutu (Toplum İçin)

Verimlilik ve Etkinlik Boyutu altında,

- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- Savurganlıktan kaçınma ilkeleri ele alınmıştır.

Tablo 8:
Verimlilik ve Etkinlik Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik ilke benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke kısmen benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke benimsenmemiş</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı	997	64.2	449	28.9	106	6.8
Savurganlıktan kaçınma	1157	74.5	148	9.5	247	15.9

Tablo 8’de verilen bilgilere göre; ankete katılan ebeveynlerden “kamu malları ve kaynaklarının kullanımı” etik ilkesi 997 kişi (%64.2) tarafından benimsenmiştir. “savurganlıktan kaçınma” etik ilkesi 1157 kişi (%74.5) tarafından benimsenmiştir.

Savurganlıktan kaçınma etik ilkesi önemli oranda benimsenmiş olmasına karşın, %15,9 gibi oldukça yüksek sayılabilecek oranda benimsenmemiş olduğu görülmektedir. Bu durum kamu kaynaklarının savurgan bir biçimde harcandığı, kişilerin kamuda savurganlık yapmaktan çekinmemeleri durumunun devam edebileceği yönünde bir gösterge olarak kabul edilebilir. Kamu mallarının ve kaynaklarının kullanımında savurganlık yapmama anlayışı özellikle geleneksel kültür

yapısını benimseyen toplumlarda daha az görülmesi olasılığı varken, bizim toplumumuz gibi geleneksel ve kültürel değerleri benimseyen bir ülkede kamu mallarının ve kaynaklarının savurganca kullanımı önemli ve üzerinde durulması gereken bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Toplumda “savurganlıktan kaçınma” ilkesinin benimsenme düzeyi yüksek olsa da “kamu malları ve kaynaklarının kullanımı” ilkesinin benimsenme düzeyi çok yüksek değildir. Buradan hareketle toplumda kamu görevlilerinin kaynakları etkin kullanmaması durumunda müdahale etme düzeyinin de düşük olacağı söylenebilir.

Tablo 9:
Temel Etik İlke Boyutları Frekans Dağılımları

	<i>Etik ilke benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke kısmen benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke benimsenmemiş</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Adalet ve Dürüstlük Boyutu	325	20.9	1182	76.2	45	2.9
Sorumluluk Boyutu	788	50.8	761	49.0	3	0.2
Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu	668	43.0	846	54.5	38	2.4
Verimlilik ve Etkinlik Boyutu	798	51.4	724	46.6	30	1.9

Tablo 9’da verilen bilgilere göre; ankete katılan toplum birimlerinin “Adalet ve Dürüstlük Boyutu” etik ilkesi 1182 kişi (%76.2) tarafından kısmen benimsenmiştir. “Sorumluluk Boyutu” etik ilkesi 788 kişi (%50.8) tarafından benimsenmiş ve 761 kişi (%49) tarafından da kısmen benimsenmiştir. “Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu” etik ilkesi 846 kişi (%54.5) tarafından kısmen benimsenmiştir. “Verimlilik ve Etkinlik Boyutu” 798 kişi (%51.4) tarafından benimsenmiştir. Temel etik ilkelerin değerlendirilmesi tablosuna bakıldığında kişilerin bu ilkeleri yüksek oranda benimsedikleri veya kısmen benimsedikleri görülmektedir. İlkeleri benimsemeyenlerin oranı oldukça düşük görünmektedir. Ancak temel ilkeleri kısmen benimseyenlerin oranının oldukça yüksek olması kişilerin bu ilkelerin bazen esnetilebileceğini düşünebilmeleri gibi olumsuz bir düşünceyi de desteklemektedir. Özellikle adalet ve dürüstlük boyutundaki %76.2 lik kısmen benimseme oranı oldukça anlamlı görünmektedir. Adalet ve dürüstlük ilkesine her durumda ve şartta kesinlikle uyulması gerekliliğinin tam olarak benimsenmemiş olması durumu sorunları ortaya çıkaran temel faktörlerden biridir.

Toplum, kamu görevlilerinin hizmete ilişkin, hizmet sorumluluğu ve verimlilik gibi iki rasyonel boyutunda etik ilkelere uygun davranması gerektiğinde hem fikirken adil ve tarafsız olması gerektiğinde etik ilkeleri esnetmektedir. Ayrıca toplum, demokrasi, saygınlık ve güven boyutundaki düşük oranda bu ilkelere uymayan kamu görevlilerinin denetlenmesinde kendini yeterince etkin hissetmemektedir. Kamu görevlilerinin vatandaşa karşı, vatandaşı esas alan bir tutum sergilememesini de mazur görebilmektedir. Çalışmanın bu aşamasında yukarıda

tanımlanan bazı etik ilkelerin kazanımında toplum birimlerinin hangilerinin etkili olduğu önem düzeyleri açısından raporlandırılmıştır.

Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Rolü

Çalışmanın Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Rolü kısmında bireylerin etik ilkelerin kazanımında okul, aile gibi kurumların rolüne dair tespitler yapılmıştır.

Tablo 10:
Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Öneme Ait Frekans Dağılımları (Aile – Okul – Toplum)

Davranış Şekli	Aile						Okul						Toplum					
	Önemli		Kısmen önemli		Önemsiz		Önemli		Kısmen önemli		Önemsiz		Önemli		Kısmen önemsiz		Önemsiz	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kamu görevlileri, insanlar arasında ayırım yapmamalı ve eşit davranmalıdır.	1063	68.5	292	18.8	197	12.7	1123	72.4	278	17.9	151	9.7	1147	73.9	306	19.7	99	6.4
Kamu görevlileri, her durumda dürüst davranmalıdır	1088	70.1	291	18.8	173	11.1	1143	73.6	261	16.8	148	9.5	1142	73.6	264	17.0	146	9.4
Kamu görevlileri, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmelidir	1200	77.3	184	11.9	168	10.8	1123	72.4	229	14.8	200	12.9	1153	74.3	290	18.7	109	7.0
Kamu görevlileri sorumlulukları ve yükümlülükleri ile ilgili hesap verebilir ve denetime her zaman açık ve hazır olmalıdır	1058	68.2	316	20.4	178	11.5	1088	70.1	314	20.2	150	9.7	1137	73.3	272	17.5	143	9.2
Kamu görevlileri, sürdürdükleri hizmetten doğrudan ya da dolaylı menfaat sağlamamalıdır	1151	74.2	195	12.6	206	13.3	1055	68.0	268	17.3	229	14.8	1084	69.8	207	13.3	261	16.8
Kamu görevlileri, hizmet verirken ilgililerin katılımını sağlamalıdır	844	54.4	446	28.7	262	16.9	924	59.5	444	28.6	184	11.9	951	61.3	425	27.4	176	11.3
Kamu görevlileri, hizmet sunumunda meslektaşları ve vatandaşları karşı saygılı ve nazik davranmalıdır	1196	77.1	156	10.1	200	12.9	1101	70.9	89	5.7	362	23.3	1146	73.8	124	8.0	282	18.2
Kamu görevlileri kamu kaynaklarını israf etmemelidir	1202	77.4	106	6.8	244	15.7	1122	72.3	127	8.2	303	19.5	1168	75.3	100	6.4	284	18.3

Etik ilkelerin kazanılmasında aile, okul ve toplumun ne düzeyde önemli olduğuna yönelik bulgular incelendiğinde; aile, okul ve toplumun etik ilkelerin

öğrenilmesinde önemli olarak algılandıkları görülmektedir. Bazı davranışların kazanılmasında aile, okul ve toplumun rollerine yönelik bazı farklılıkları değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin “kamu görevlileri, hizmet sunumunda meslektaşları ve vatandaşa karşı saygılı ve nazik davranmalıdır” davranışının kazanılmasında aile oldukça etkili olarak değerlendirilirken, aynı davranışın kazanılmasında okulun %23.3 oranı ile önemsiz görülmesi saygı ve nezaket gibi kavramların okulda kazanılmadığı gibi bir anlayışın bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 11:
Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Öneme Ait Frekans Dağılımları (Medya – Çalışılan Kurum – Vakıf, Dernek vb.)

Davranış Şekli	Medya						Çalışılan Kurum						Vakıf, Dernek vb.					
	Önemli		Kısmen önemli		Önemsiz		Önemli		Kısmen önemli		Önemsiz		Önemli		Kısmen önemsiz		Önemsiz	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kamu görevlileri, insanlar arasında ayırım yapmamalı ve eşit davranmalıdır.	976	62.9	381	24.5	195	12.6	1150	74.1	279	18.0	123	7.9	1001	64.5	318	20.5	233	15.0
Kamu görevlileri, her durumda dürüst davranmalıdır	987	63.6	329	21.2	236	15.2	1158	73.3	250	16.1	164	10.6	993	64.0	263	16.9	296	19.1
Kamu görevlileri, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmelidir	1069	68.9	264	17.0	219	14.1	1190	76.7	251	16.2	111	7.2	1048	67.5	289	18.6	215	13.9
Kamu görevlileri sorumlulukları ve yükümlülükleri ile ilgili hesap verebilir ve denetime her zaman açık ve hazır olmalıdır	1044	67.3	362	23.3	146	9.4	1189	76.6	246	15.9	117	7.5	1070	68.9	258	16.6	224	14.4
Kamu görevlileri, sürdürdükleri hizmetten doğrudan ya da dolaylı menfaat sağlamamalıdır	960	61.9	324	20.9	268	17.3	1091	70.3	203	13.1	258	16.6	984	63.4	229	14.8	339	21.8
Kamu görevlileri, hizmet verirken ilgililerin katılımını sağlamalıdır	845	54.4	463	29.8	244	15.7	942	60.7	402	25.9	208	13.4	858	55.3	424	27.3	270	17.4
Kamu görevlileri, hizmet sunumunda meslektaşları ve vatandaşa karşı saygılı ve nazik davranmalıdır	975	62.8	194	12.5	383	24.7	1162	74.9	128	8.2	262	16.9	961	61.9	154	9.9	437	28.2
Kamu görevlileri kamu kaynaklarını israf etmemelidir	977	63.0	186	12.0	389	25.1	1122	72.3	134	8.6	296	19.1	971	62.6	153	9.9	428	27.6

Etik ilkelerin kazanılmasında medya, çalışılan kurum ve vakıf, dernek vb. birimlerin etkilerinin önemli olarak görülme durumları, bir önceki tablodaki birimler

olan aile, okul ve toplum birimleri ile karşılaştırıldığında etkilerinin daha az önemli olarak değerlendirildikleri görülmekte. Özellikle medyanın etkisini önemli olarak değerlendirilme oranının, çalışılan kurum ve vakıf, dernek vb. birimlerin etkilerini önemli olarak değerlendirilme oranından düşük olduğu görülmektedir. Değerlendirilen bütün davranış şekilleri için “kamu görevlileri, insanlar arasında ayırım yapmamalı ve eşit davranmalıdır”, “kamu görevlileri, her durumda dürüst davranmalıdır”, “kamu görevlileri, her durumda dürüst davranmalıdır”, “kamu görevlileri, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmelidir”, “kamu görevlileri sorumlulukları ve yükümlülükleri ile ilgili hesap verebilir ve denetime her zaman açık ve hazır olmalıdır”, “kamu görevlileri, sürdürdükleri hizmetten doğrudan ya da dolaylı menfaat sağlamamalıdır”, “kamu görevlileri, hizmet verirken ilgililerin katılımını sağlamalıdır”, “kamu görevlileri, hizmet sunumunda meslektaşları ve vatandaşa karşı saygılı ve nazik davranmalıdır”, “kamu görevlileri kamu kaynaklarını israf etmemelidir” kazanılan yer olarak çalışılan kurum daha etkili olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın frekans tablolarının son bölümünde ise anketin üçüncü kısmını oluşturan toplum, eğitim ve medyanın etik davranışlara ait rolü ortaya konmuştur.

Toplumun Devlet Anlayışının Etik Algısına Etkisi

Çalışmanın toplumun devlet anlayışı ile ilgili bölümünde literatürde belirtilen devlet algısına dair varsayımlar test edilmiştir.

Tablo 12:
Etik İlke Davranışında Toplumun Rolüne Ait Frekans Dağılımı

Davranışlar	Katlıyorum		Katılmıyorum	
	N	%	N	%
Toplumdaki devlet anlayışı ve ataerkil aile yapısı, vatandaşın devleti sorgulanmaz ve kutsal görmesine neden olmaktadır	980	63.1	572	36.9
Toplumdaki kutsal devlet anlayışı, kamu görevlilerinin kendilerini vatandaştan üstün algılamalarına, devlet kurumlarını gereğinden fazla benimsemelerine neden olmaktadır	1034	66.6	518	33.4
Toplumumuzda kendisinden büyüklere saygı ve koşulsuz itaat anlayışının var olması kamu personelinin de üstlerini sorgulamasını ve kararlara katılımlarını olumsuz etkiler	1071	69.0	481	31.0
Toplumun geleneksel yapısı ve akraba ilişkilerinin güçlü olması, kamu görevlilerinin yakınlarına ayrıcalık sağlamalarına neden olmaktadır	1211	78.0	341	22.0

Tablo 12’de verilen bilgilere göre; ankete katılan toplum birimlerinden “Toplumdaki devlet anlayışı ve ataerkil aile yapısı, vatandaşın devleti sorgulanmaz ve kutsal görmesine neden olmaktadır” sorusuna 980 kişi (%63.1) tarafından katılıyorum yanıtı verilmiştir. “Toplumdaki kutsal devlet anlayışı, kamu görevlilerinin kendilerini vatandaştan üstün algılamalarına, devlet kurumlarını

gereğinden fazla benimsemelerine neden olmaktadır” sorusuna 1034 kişi (%66.6) tarafından katılıyorum yanıtı verilmiştir. “Toplumumuzda kendisinden büyüklere saygı ve koşulsuz itaat anlayışının var olması kamu personelinin de üstlerini sorgulamasını ve kararlara katılımlarını olumsuz etkiler” sorusuna 1071 kişi (%69) tarafından katılıyorum yanıtı verilmiştir. “Toplumun geleneksel yapısı ve akraba ilişkilerinin güçlü olması, kamu görevlilerinin yakınlarına ayrıcalık sağlamalarına neden olmaktadır” sorusuna 1211 kişi (%78) tarafından katılıyorum yanıtı verilmiştir. Toplumun devlet anlayışının etik algısına etkisi değerlendirildiğinde, devlet anlayışı ve toplumsal özelliklerin etik algısında etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında “Toplumun geleneksel yapısı ve akraba ilişkilerinin güçlü olması, kamu görevlilerinin yakınlarına ayrıcalık sağlamalarına neden olmaktadır.” İfadesine katılanların oranının %78 olması geleneksel toplum yapısının kamudaki etik problemlerin kaynaklarından biri olarak da görüldüğünü yansıtmaktadır. Bu tablo bize Türkiye’deki kamu görevlilerinin üzerindeki geleneksellik baskısının azalmakla birlikte hala devam ettiğini göstermektedir. Özellikle toplumun geleneksel yapısıyla ilgili sorulan sorunun katılım düzeyinin yüksek çıkması bu önermenin kanıtı olarak görülebilir. Ancak toplumdaki kutsal devlet anlayışına dair sorulan soruya katılma düzeyinin görece diğerlerine göre düşük olması toplumun devleti artık ulaşılamaz olmaktan çıkarmaya başladığı şeklinde yorumlanabilir.

Etik İlke Davranışında Eğitimin Rolü

Çalışmanın (temel amaçlarda da yer alan) Etik ilke davranışında eğitimin rolü ile ilgili bölümünde etik eğitime dair varsayımlar test edilmiştir.

Tablo 13:
Etik İlke Davranışında Eğitimin Rolüne Ait Frekans Dağılımı

	<i>Katılıyorum</i>		<i>Katılmıyorum</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Bana göre, etik davranışların kazanılmasında eğitimin önemli rolü vardır	1425	91.8	127	8.2
İlk ve orta öğretim programları; öğrencilerin, var olan etik değerlerini ortaya çıkarılmasını sağlar	1374	88.5	178	11.5
Etik değerlerin kazanılması sadece okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Vatandaşlık dersleri ile sınırlı değildir	1423	91.7	129	8.3
Etik eğitimi, öğrencilerde etik bilincin oluşmasına katkıda bulunur	1415	91.2	137	8.8
Etik eğitiminin başarısı, öğrenci davranışlarında yol açtığı değişimle ölçülür	1382	89.0	170	11.0
Aile, toplum veya eğitim programları ile kazandırılmaya çalışılan etik değerler, öğrencilere yasaklama ve cezalandırma veya korkutma yöntemleri ile kazandırılmamalıdır	1364	87.9	188	12.1
Öğretmenin davranışları öğrencilere etik davranışları kazandırılmasında söylediklerinden daha etkilidir	1444	93.0	108	7.0
Aile, okul ve toplumun aynı fikirde olmaları, etik değerlerin kalıcı olmasını sağlar	1413	91.0	139	9.0

Etik değerleri kazandırmada ders dışı etkinliklerin de önemli bir yeri vardır	1459	94.0	93	6.0
Etik bilince sahip öğrenciler, davranışlarını toplumsal baskıdan kaçındığı için değil benimsedikleri ilkelere uygun olduğu için geręekleřtirir	1426	91.9	126	8.1

Etik ilkelerin kazanılmasında eğitimin önemli rolü olduğu düşüncesine çok yüksek bir oranda katılım olduğu görölmektedir. Araştırmaya katılanlar kamuda yolsuzluğun önlenmesi için etik ilkelerin bireylere kazandırılmasında eğitimin ve okulun çok önemli rolünün olduğunu belirtmektedirler.

Tablolardaki oranlarda en dikkat çeken sonuç “Aile, toplum veya eğitim programları ile kazandırılmaya çalışılan etik değerler, öğrencilere yasaklama ve cezalandırma veya korkutma yöntemleri ile kazandırılmamalıdır” sorusuna katılmama oranının yüksek olmasıdır. Buradan etik eğitiminde cezalandırma yöntemlerinin kullanılması gerektiğine olan inancın yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Etik İlke Davranışında Medyanın Rolü

Çalışmanın (temel amaçlarda da yer alan) Etik İlke Davranışında Medyanın Rolü ile ilgili bölümünde medyanın etik davranışın kazanılmasındaki katkısına dair varsayımlar test edilmiştir.

Tablo 14:
Etik İlke Davranışında Medyanın Rolüne Ait Frekans Dağılımı

	<i>Katlıyorum</i>		<i>Katılmıyorum</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Bana göre, etik davranışların kazanılmasında medyanın rolü vardır	1222	78.7	330	21.3
Medya, yayınlanan program ve haberler ile bireylerin etik değerlerini etkiler	1367	88.1	185	11.9
Medya, etiğe aykırı davranışları (yolsuzluk, rüşvet, vb.) haber yaparak etik bilincin oluşmasını sağlar	1201	77.4	351	22.6
Medya, etiğe uygun davranışları (dürüşlük, demokrasi, adalet vb.) haber yaparak etik bilincin oluşmasını sağlar	1409	90.8	143	9.2
Medyatik kişilerin davranışları, topluma etik davranışların kazandırılmasında etkilidir	1306	84.1	246	15.9
Medyada yer alan programlarla toplum değerlerinin tutarlı olması etik değerlerin kalıcı olmasını sağlar	1332	85.8	220	14.2
Medyanın, etik bilincinin oluşturulmasına katkısı davranışlarda yol açtığı değişimle ölçölür	1340	86.3	212	13.7

Tablo 14’de verilen bilgilere göre; etik ilkelerin kazanılması konusunda katılımcılar eğitimden sonra medyanın da önemli olduğunu belirtmiştir. Dikkat çekici bir nokta medyanın etik konusunda yaptığı haberin niteliği ile ilgilidir. Örneğin; “Medya, etiğe aykırı davranışları (yolsuzluk, rüşvet, vb.) haber yaparak etik bilincin oluşmasını sağlar” ifadesi %77.4 oranında bir katılım olduğu

görülürken, “Medya, etiğe uygun davranışları (dürüstlük, demokrasi, adalet vb.) haber yaparak etik bilincin oluşmasını sağlar” ifadesine %90.8 oranında bir katılım olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılık topluma etik değerlerin kazandırılmasında medyanın etiğe aykırı davranışları haber yapmaktan ziyade olumlu etik kuralları ortaya koyan haberleri yapmalarının daha etkili olacağına inandıkları görülmektedir.

Araştırmada kamu yönetiminde çalışanlarla özel sektörde çalışanlar arasında etik ilkelerin benimsenme düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı ele alınmıştır. Bu farklılığı tespit etmek amacıyla boyutlar çalışılan kurum t –testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 15: Ankete Katılan Toplum Birimlerinin Çalıştıkları Kurumlara Göre Etik Boyutları Arasında Bağımsız Örneklem t Test Sonuçları

Boyut	Çalıştığınız Kurum	Gözlem Sayısı	Ortalama	Std. Hata	t Değeri	Anlamlılık (P)	Karar
Adalet ve Dürüstlük Boyutu	Kamu	567	10.74	1.815	-2.873	0.004*	H ₁ Kabul
	Özel	985	11.02	1.850			
Sorumluluk Boyutu	Kamu	567	10.45	2.056	-2.897	0.004*	H ₁ Kabul
	Özel	985	10.77	2.070			
Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu	Kamu	567	4.69	1.223	-2.493	0.013*	H ₁ Kabul
	Özel	985	4.86	1.307			
Verimlilik ve Etkinlik Boyutu	Kamu	567	2.67	0.979	-4.821	0.000*	H ₁ Kabul
	Özel	985	2.94	1.072			
Toplum Etik Algısı	Kamu	567	28.56	4.221	-4.586	0.000*	H ₁ Kabul
	Özel	985	29.58	4.253			

* Anlamlılık düzeyi (P) < Tablo değeri ($\alpha=0.05$).

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre tüm etik boyutlar için H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Yani ankete katılan toplum birimlerinin etik boyutları ortalama skorları çalışılan kurum değişkenine göre bir farklılık göstermektedir sonucuna ulaşılmıştır. Tüm etik boyutlarda özel sektörde çalışan kişilerin ortalama etik skor değerleri kamuda çalışan kişilerden yüksektir. Bu veriler, kamu sektöründe çalışanların kendilerini algısı ile ilgili önemli ipuçları vermektedir. Kamu görevlileri, kamu görevlilerinin uyması gereken etik ilkelere aykırı davranışları meşru görebilmektedir. Kamu görevlilerinin etik algısındaki bu fark, davranışa yansımaya riski taşımaktadır.

4.2. ÖĞRENCİ ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI VE DEĞERLENDİRMESİ (EĞİTİMDE ETİK ALGISI)

Araştırmanın sonuçlarının değerlendirilmesinin ikinci aşamasında ankete katılan öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi, kamu görevlilerinin etik davranış ilkelerini algı düzeylerinin belirlenmesi, kamu görevlilerinin etik davranış

ilkelerinin benimsenmesinde toplum birimlerinin etkilerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde öğrenci anket formunda yer alan demografik özellikler ve tüm temel etik boyutları içinde yer alan sorular için ayrı ayrı frekans dağılım tabloları oluşturulup incelenecektir. Tablo 16’da demografik özellikler altında yer alan sorulara verilen cevapların frekans dağılımı verilmektedir. Çalışmada öğrenci anketinin değerlendirilmesinde ilk olarak bu ankette yer alan tüm soruların frekans dağılımları tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 16:
Ankete Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgilerinin Sıklık Dağılımları

	Sıklık	Yüzdesi
<i>Anketin Yapıldığı Yer</i>		
İstanbul	1158	42.7
Ankara	1156	42.6
Kars	400	14.7
<i>Anketin Yapıldığı Okul Türü</i>		
İlköğretim	1585	58.4
Ortaöğretim (Genel)	758	27.9
Ortaöğretim (Mesleki ve Teknik)	371	13.7
<i>Cinsiyetiniz</i>		
Erkek	1284	47.3
Kız	1430	52.7
	Sıklık	Yüzdesi
<i>Yaşınız</i>		
10 Yaş	315	11.6
11 Yaş	351	12.9
12 Yaş	300	11.1
13 Yaş	349	12.9
14 Yaş	268	9.9
15 Yaş	281	10.4
16 Yaş	336	12.4
17 Yaş	311	11.5
18 Yaş	203	7.5
<i>Sınıfınız</i>		
4 Sınıf	320	11.8
5 Sınıf	361	13.3
6 Sınıf	309	11.4
7 Sınıf	303	11.2
8 Sınıf	292	10.8

9 Sınıf	369	13.6
10 Sınıf	349	12.9
11 Sınıf	243	9.0
12 Sınıf	168	6.2
<i>Annenizin Eğitim Durumu Nedir?</i>		
Ortaokul mezunu ve altı	1457	53.7
Lise mezunu	744	27.4
Üniversite ve üstü mezunu	513	18.9
<i>Babanızın Eğitim Durumu Nedir?</i>		
Ortaokul mezunu ve altı	1027	37.8
Lise mezunu	813	30.0
Üniversite ve üstü mezunu	874	32.2

Tablo 16’da verilen bilgilere göre; ankete katılan öğrencilerin anketin yapıldığı illere göre dağılımları incelendiğinde; 1158 kişi (%42.7) İstanbul, 1156 kişi (%42.6) Ankara ve 400 kişi (%14.7) Kars illerinden katılmıştır.

Anketin yapıldığı okul türü dağılımı incelendiğinde; İlköğretim 1585 okul (%58.4), Ortaöğretim (genel) 758 okul (%27.9) ve Ortaöğretim (mesleki ve teknik) 371 okul (%13.7)’dur. Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde; 1284 kişi (%47.3) Erkek ve 1430 kişi (%52.7) Kız’dır.

Adalet ve Dürüstlük Boyutu (Öğrenciler İçin)

Adalet ve dürüstlük boyutunda öğrencilere topluma sorulan ilkeler sorulmuştur.

Tablo 17:
Öğrencilerin Adalet ve Dürüstlük Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik İlke Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Kısmen Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Benimsenmemiş</i>	
	N	%	N	%	N	%
Dürüstlük ve Tarafsızlık	888	32.7	1394	51.4	432	15.9
Yetkili Makamlara Bildirim	478	17.6	1301	47.9	935	34.5
Çıkar Çatışmasından Kaçınma	1250	46.1	528	19.5	936	34.5
Görev ve Yetkilerin Menfaat Sağlamak Amacıyla Kullanılmaması	1214	44.7	951	35.0	549	20.2

Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasası	1768	65.1	732	27.0	214	7.9
---------------------------------------	------	------	-----	------	-----	-----

Tablo 17’de verilen bilgilere göre hediye alma ve menfaat sağlama yasası en fazla benimsenen ilke iken yetkili makamlara bildirim toplumla tutarlı bir şekilde en az benimsenen ilkedir. Bunun nedeni hediye almanın ve menfaat sağlamanın rüşvet olarak değerlendirmesi olabilirken yetkili makamlara bildirimde toplumda ihbar etme şeklinde algılanmakta ve hoş karşılanmamaktadır. Ayrıca insanlar hukuk önünde şikâyetin sorumluluğunu taşımak istemiyor olabilirler.

Sorumluluk Boyutu (Öğrenciler İçin)

Sorumluluk boyutunda öğrencilere topluma sorulan ilkeler sorulmuştur.

Tablo 18:
Öğrencilerin Sorumluluk Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik ilke benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke kısmen benimsenmiş</i>		<i>Etik ilke benimsenmemiş</i>	
	N	%	N	%	N	%
Görevin Yerine Getirilmesinde Kamu Hizmeti Bilinci	1426	52.5	1045	38.5	243	9.0
Halka Hizmet Bilinci	902	33.2	1467	54.1	345	12.7
Hizmet Standartlarına Uyma	1412	52.0	923	34.0	379	14.0
Amaç ve Misyona Bağlılık	876	32.3	518	19.1	1320	48.6
Bağlayıcı Açıklamalar ve Gerçek Dışı Beyan	1940	71.5	589	21.7	185	6.8
Yöneticilerin Hesap Verme Sorumluluğu	1547	57.0	908	33.5	259	9.5
Mal Bildiriminde Bulunma	374	13.8	1,282	47.2	1,058	39.0

Tablo 18’de verilen bilgilere göre “Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan” ilkesi en fazla benimsenen ilkedir. Bu ilke için kamu görevlilerinin sorumluluğu kabul edilirken “Mal bildiriminde bulunma” ve “Amaç ve Misyona Bağlılık” ilkelerinin benimsenmeme oranı yüksektir. Soru formunda bu iki ilke ekonomik sebepler mazeret gösterilerek sorulmuştur. Buradan hareketle öğrencilerin ekonomik sebeplerle kamu görevlilerinin bu ilkeleri ihlal etmelerini hoş görebileceği söylenebilir. Ayrıca sorumluluk boyutundaki diğer ilkelerin de benimsenme düzeylerinin düşük olması bu ilkelerin davranışa geçme oranı açısından düşündürücüdür.

Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu (Öğrenciler İçin)

Demokrasi, Saygınlık ve Güven boyutunda öğrencilere topluma sorulan ilkeler sorulmuştur.

Tablo 19:
Öğrencilerin Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik İlke Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Kısmen Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Benimsenmemiş</i>	
	N	%	N	%	N	%
Bilgi Verme, Saydamlık ve Katılımcılık	1667	61.4	701	25.8	346	12.7
Saygınlık ve Güven	1917	70.6	673	24.8	124	4.6
Nezaket ve Saygı	1248	46.0	893	32.9	573	21.1

Tablo 19’da verilen bilgilere göre; etik ilkelerin tümünün benimsendiği görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerden “Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık” etik ilkesi 1667 kişi (%61.4), “Saygınlık ve güven” etik ilkesi 1917 kişi (%70.6) ve “Nezaket ve saygı” etik ilkesi de 1248 kişi (%46) tarafından benimsenmiştir.

Bu boyutun sonuçlarına bakıldığında “Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık” etik ilkesi ile “Saygınlık ve güven” ilkesinin toplumdaki daha yüksek oranlarda benimsendiği görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin saygınlık, güvenilir, katılımcı ve şeffaf davranan kamu görevlileri beklentisi içinde olduğunu söylemek mümkündür ancak “Nezaket ve saygı” ilkesinin benimsenme oranının düşük olması bu beklenti ile çelişmektedir.

Verimlilik ve Etkinlik Boyutu (Öğrenciler İçin)

Verimlilik ve Etkinlik boyutunda öğrencilere topluma sorulan ilkeler sorulmuştur.

Tablo 20:
Öğrencilerin Verimlilik ve Etkinlik Boyutu Soruları Frekans Dağılımları

	<i>Etik İlke Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Kısmen Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Benimsenmemiş</i>	
	N	%	N	%	N	%
Kamu Malları ve Kaynaklarının Kullanımı	537	19.8	1980	73.0	197	7.3
Savurganlıktan Kaçınma	1938	71.4	692	25.5	84	3.1

Tablo 20’de verilen bilgilere göre; ankete katılan öğrencilerden “Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı” etik ilkesi 1980 kişi (%73.0) tarafından kısmen

benimsenirken, “Savurganlıktan kaçınma” etik ilkesi 1938 kişi (%71.4) tarafından benimsenmiştir.

“Savurganlıktan kaçınma” ilkesinin yüksek oranda benimsenmesinin temel nedeni toplumsal ve dini açıdan israfın hoş görülmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Buna karşılık bu boyutta değerlendirilen kamu malları ve kaynaklarının kullanımı ilkesi yüksek oranda kısmen benimsenmiştir. Bu ilke de benimsenme düzeyi esnemekte ve bireysellik ön plana çıkmaktadır.

Tablo 21:
Öğrencilerin Temel Etik İlke Boyutları Frekans Dağılımları

	<i>Etik İlke Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Kısmen Benimsenmiş</i>		<i>Etik İlke Benimsenmemiş</i>	
	N	%	N	%	N	%
Adalet ve Dürüstlük	485	17.9	2165	79.8	64	2.4
Sorumluluk	553	20.4	2133	78.6	28	1.0
Demokrasi, Saygınlık ve Güven	1354	49.9	1307	48.2	53	2.0
Verimlilik ve Etkinlik	388	14.3	2309	85.1	17	0.6

Tablo 21’de verilen bilgilere göre; ankete katılan öğrencilerden, “Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu” etik ilkesi 1354 kişi (%49.9) tarafından benimsenmiştir. “Adalet ve Dürüstlük Boyutu” etik ilkesi 2165 kişi (%79.8), “Sorumluluk Boyutu” etik ilkesi 2133 kişi (%78.6) ve “Verimlilik ve Etkinlik Boyutu” etik ilkesi ise 2309 kişi (%85.1) tarafından kısmen benimsenmiştir.

“Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu” en yüksek benimsenen boyuttur. Buradan öğrencilerin katılımcı ve demokratik bir yönetim etiği algısına sahip oldukları sonucu çıkarılabilir. Ancak henüz yaşları 18 altı olan bu kişilerin adalet ve dürüstlük algısının, sorumluluk algısının ve verimlilik ve etkinlik algısının düşük olması düşündürücüdür. Bu yaş grubunun sosyalleşmesi henüz birincil grup denebilecek okul, aile ve yakın çevre gibi güvenli denilebilecek gruplardan bile edindiği algının düşük olması ilerleyen yaşlarda daha da düşme riskini taşımaktadır.

Çalışmanın bu aşamasında yukarıda tanımlanan bazı etik ilkelerin kazanımında toplum birimlerinin hangilerinin etkili olduğu önem düzeyleri açısından raporlandırılmıştır.

Öğrencilerin Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Rolü

Çalışmanın Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Rolü kısmında öğrencilerin etik ilkelerin kazanımında okul, aile gibi kurumların rolüne dair tespitler yapılmıştır.

Tablo 22:

Öğrencilerin Etik İlkelerin Kazanımında Toplum Birimlerinin Önemine Ait Frekans Dağılımları (Aileden – Okuldan – Televizyon, İnternet ve Gazete vb. - Çevremden)

<i>Davranış Şekli</i>	<i>Aileden</i>				<i>Okuldan (Öğretmenlerim ve Arkadaşlarım)</i>				<i>Televizyon, İnternet ve Gazete vb.</i>				<i>Çevremden (Akrabalarım ve Komşularım)</i>			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
İnsanlar arasında ayırım yapılmaması gerektiğini ve herkese eşit davranmak gerektiğini öğrendim	2409	88.8	305	11.2	1389	51.2	1325	48.8	228	8.4	2486	91.6	710	26.2	2004	73.8
İnsanları kandırmamak gerektiğini (her zaman dürüst davranmak gerektiğini) öğrendim	2431	89.6	283	10.4	1320	48.6	1394	51.4	220	8.1	2494	91.9	756	27.9	1958	72.1
İnsanların üzerine düşen işleri en iyi şekilde yerine getirmesi gerektiğini öğrendim	2046	75.4	668	24.6	1749	64.4	965	35.6	249	9.2	2465	90.8	631	23.2	2083	76.8
Yaptığım işlerin sonuçlarına göre, iyi olduğunda ödül, kötü olduğunda ceza göreceğimi öğrendim	1822	67.1	892	32.9	1632	60.1	1082	39.9	358	13.2	2356	86.8	539	19.9	2175	80.1
Benimle ilgili kararlarda benim görüşümün de önemli olduğunu öğrendim	2188	80.6	526	19.4	1357	50.0	1357	50.0	249	9.2	2465	90.8	648	23.9	2066	76.1
İnsanlarla konuşurken saygılı ve nazik davranmam gerektiğini öğrendim	2363	87.1	351	12.9	1503	55.4	1211	44.6	290	10.7	2424	89.3	876	32.3	1838	67.7
Sahip olduğumuz şeyleri düzgün kullanmayı ve israf etmemeyi (boşa harcamamayı) öğrendim	2351	86.6	363	13.4	1522	56.1	1192	43.9	614	22.6	2100	77.4	835	30.8	1879	69.2

Örnek olarak alınan illerde Adalet ve Dürüstlük Boyutu göz önüne alındığında birbirlerine oldukça paralel bulguların elde edildiği görülmektedir. Yani bu boyut açısından bölgeler arasında önemli bir fark ortaya çıkmamaktadır. Ancak Adalet ve Dürüstlük Boyutunun bütün merkezlerde kısmen benimsenme oranının yüksek olmasına karşın tamamen benimsenme oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ilkenin bazı durumlarda esnetilebileceği gibi bir sonucun çıkarılabileceğini gösterebilir. Eğitim düzeyinin artışına bağlı olarak adalet ve dürüstlük ilkesinin tamamen benimsenme oranında bir artış olduğu görülürken, ilkeyi benimsemeyenlerin ve kısmen benimseyenlerin oranında da düşüme görülmektedir. Eğitimle sorumluluk boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında, tüm eğitim düzeylerinde ilkeyi benimsemeyenlerin oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu ilke içinde eğitim düzeyinin artışına bağlı olarak etik ilkenin tamamen benimsenme oranında da bir artış olduğu görülürken, kısmen benimseyenlerin oranında eğitim düzeyinin artışına bağlı olarak bir azalma görülmektedir.

4.3. MEDYA İLE YAPILAN MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRMESİ (MEDYADA ETİK ALGISI)

Medya kuruluşlarında çalışan personel ve yöneticiler ile yapılan anket sonuçları oluşturulan sorular açık uçlu olarak hazırlandığı için her soru için ayrı ayrı değerlendirme yapılmıştır. Medya örnekleminde yazılı medya (ulusal gazete ve dergi vb.), sesli medya (yerel radyo), görüntülü medya (ulusal ve uluslararası TV), elektronik medya (web portal) yer almaktadır. Yukarıda bahsedilen kurum ve kuruluşların ulaşılabilen tümüne anket uygulaması talebinde bulunmuş gönüllülük esas çerçevesinde anket uygulamasına katılmayı kabul eden personel ve yöneticiler değerlendirmeye alınmıştır. Medya anket uygulamasına katılan kişi sayısı 58'dir. Değerlendirme sonuçları aşağıda raporlanmıştır.

1. Kamu Görevlilerinde etik bilinci ve etik davranışla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %90'ı (52 kişi) etik bilincin yeterli olmadığını düşünmektedirler. Etik bilincin olduğunu düşünenler ise bu bilincin davranışa yansımadığını ve etiğe karşı duyarlı olunmadığını ifade etmektedirler. Etik bilincin gelişmesi için hukuki düzenlemelere ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

2. Kamu görevlilerinin görev yaparken dürüst ve tarafsız davranışları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) kamu görevlilerinin görev yaparken dürüst ve tarafsız davranışları gerektiğini ancak uygulamada bunun tam olarak görülmediğini ifade etmiştir. Buna neden olarak da çalışanların maaş yetersizliğini ve buna bağlı olarak da kişisel çıkarların ön plana geçtiğini görmektedirler. Çözüm olarak, hukuki düzenlemelerin caydırıcı olması gerektiğini ve personel istihdamında etik bilince sahip personelin tercih edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

3. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) toplumun bu konuda bilincinin ve duyarlılığının olmadığını bu nedenle kamu görevlilerine toplumsal baskı kurulmadığı, toplumun denetim görevini yerine getirmediğini belirtmektedirler. Ayrıca toplum bu ilkeyi benimser görünse bile uygulamaya yansıtılmamaktadır.

4. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %97'si (56 kişi) medyanın kamu görevlilerinde dürüst ve tarafsız davranış bilinci oluşturmadaki rolünü kabul etmekte ancak mevcut durumda çıkar ilişkilerine dayalı haberlerin yapıldığı, yanlış yayıncılık yapıldığı ayrıca ideolojinin de bu konuda etkili olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında etiğe duyarlı bir hukuki mekanizmanın olması halinde medyaya bu konuda görev düşmeyeceği de belirtilmiştir.

5. Kamu görevlilerinin görevlerini kamu hizmeti bilinci ile yapmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) kamu görevlilerinin kamu hizmeti bilinci ile görev yapması gerektiğini ancak bu bilincin oluşmadığını belirtmişlerdir. Kamu görevlilerinin öncelikle kendi çıkarlarını düşündüğünü ifade etmişlerdir. Ayrıca kamu görevlilerinin liyakata göre atanmadığını bu nedenle kamu hizmeti bilincinden yoksun olduklarını belirtmişlerdir. Buna çözüm olarak hizmet içi eğitim ve etik eğitimi verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

6. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) toplumun bu konuda talep kar olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca kamu görevlilerinin hizmet bilinci içinde olmamalarından toplumun rahatsızlık duyduğunu ancak etkin bir şekilde hesap soramadığını ifade etmişlerdir. Toplumda katılımın çok yetersiz olduğu vurgulanmakla birlikte 10 yıl öncesine göre durumun daha iyi bir tablo sergilediği de belirtilmiştir.

7. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların yaklaşık %25'i (15 kişi) medyanın kamu görevlilerinin kamu hizmeti bilinci ile görev yapması konusundaki rolünün yetersiz olduğunu düşünürken, %75'i (43 kişi) medyanın bu konuda etkili olduğunu ancak taraflı davrandığını belirtmiştir. Buna çözüm olarak kamu yönetimi mekanizmasının kendi denetim mekanizmasını kurarak medyanın gücünün kırılması gerektiğini vurgulamıştır.

8. Kamu görevlilerinin görev yaparken şeffaf ve hesap verebilir davranışları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) kamu görevlilerinin şeffaf ve hesap verebilir hizmet sunması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak uygulamada bu ilkenin gereğinin getirilmediği belirtilmiştir. Bu ilkeye dair uygulamaların AB standartlarının çok altında olduğu ve bunun mevzuatla desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

9. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) toplumun bu konuda bilinçli olduğunu ancak tepki göstermediğini ortak bir tutum sergileyemediğini belirtmiştir. Ayrıca toplumun medyanın tutumundan etkilendiği de belirtilmiştir. Bu konuda toplumun bilinçlendirilmesi önerilmiştir.

10. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) şeffaflıkta medyanın rolü olduğunu ve etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak medyanın bu rolü tarafsız olarak yerine getirmediği, bireysel çıkar ilişkileri ve ideolojinin medyanın objektifliğini zedelediği belirtilmiştir. Ayrıca kamu kurumlarının şeffaf davranmaması nedeniyle medyanın doğru ve güvenilir bilgilere ulaşamadığı bu nedenle eksik bilgilerle haber yaparak toplumu yanlış yönlendirebileceği riski de vurgulanmıştır.

11. Kamu görevlilerinin görevlerini yaparken görevlerinden menfaat sağlamamaları yükümlülüğü ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) menfaat sağlamama ilkesine olumlu bakmakta, ancak bu konuda uygulamanın tamamen tersi bir seyir izlediği vurgulanmaktadır. Çözüm olarak yaptırım ağırlaştırılması önerilmiştir.

12. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) toplumun bu ilkeyi benimsediğini ancak uygulamaya geçirmediğini, katılım bilincinin henüz yerleşmediğini düşünmektedir.

13. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) medyanın bu konuda rolünün olduğunu ancak bu rolü taraflı kullandığını belirtmişlerdir.

14. Kamu görevlilerinin görev yaparken katılımcı davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %50'si (29 kişi) katılımın kamu görevinde gerekli olmadığını, her görevlinin görev tanımındaki görevini yapması gerektiğini vurgulamıştır. Katılımcıların %25'i (14 kişi) olması gerektiğini %25'i (15 kişi) ise katılımın yetersiz olduğunu belirtmiştir.

15. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) yetersiz olduğunu ancak eskiye göre durumun daha iyi olduğunu vurgulamıştır.

16. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılımcıların %100'ü (58 kişi) medyanın bu konuda taraflı davrandığı ve katılımın çok fazla ilgi görmediğini vurgulamıştır.

17. Kamu görevlilerinin görev yaparken saygılı ve nazik davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) ilkenin olması gerektiğini ancak kamu görevlilerinin bu ilkeye göre davranmadığını belirtmiştir.

18. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) toplumun bu konudan rahatsızlık duyduğunu ancak tepki koyamadığını vurgulamıştır.

19. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) medyanın bu konuda güçlü olduğunu ancak bu gücünü ya taraflı olarak kullandığını ya da hiç kullanmadığını belirtmişlerdir.

20. Kamu görevlilerinin görev yaparken kamu kaynaklarında tasarruf yapmaları ve kaynakları israf etmemeleri sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (58 kişi) ilkenin olması gerektiğini ancak kamu görevlilerinin bu ilkeye göre davranmadığını belirtmiştir.

21. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (57 kişi) toplumun bu konudan rahatsızlık duyduğunu ancak tepki koyamadığını vurgulamıştır.

22. Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (57 kişi) medyanın bu konuda güçlü olduğunu ancak bu gücünü ya taraflı olarak kullandığını ya da hiç kullanmadığını belirtmişlerdir.

23. Kamu görevlilerinin davranışlarında etik bilinci taşımasında ve toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilincinde sizce medyanın rolü nedir?

Katılanların %100'ü (58 kişi) medyanın etik bilinç oluşturmada önemli rolünün olduğunu toplumu haberlerle bilinçlendirebileceğini belirtmiş ancak medyanın bu görevi yerine getirmedeğini vurgulamıştır.

24. Medya, toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilinci kazandırabilmek için sizce etiğe aykırı davranışlarla ilgili olayları mı yoksa etiğe uygun davranışları mı haber yapmalıdır? Neden?

Katılanların %100'ü (57 kişi) iki tür haberin de etik bilinç için gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Etiğe uygun davranışlarla ilgili haberlerin örnek davranış

teşkil edeceği etiğe aykırı davranışlarla ilgili haberlerin engelleyici bir rol üstleneceği vurgulanmıştır. Ancak uygulamada etiğe aykırı davranışların daha çok haber yapıldığı bunun nedeninin de sadece bu tür olayların daha çok haber değeri taşımasından kaynaklandığı ifade edilmiştir.

25. Medyada yer alan programlarla toplum değerlerinin tutarlı olması sizce kamu görevlilerine ilişkin etik bilince ne yönde etkide bulunur? Neden?

Katılanların %100'ü (58 kişi) toplum değerlerinin medyada yer bulmasının etik bilinci olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir. Bu sayede toplum ve devlet arasında sağlam köprüler kurulacağı belirtmiştir.

26. Sizce, kamu görevlilerinde yolsuzluk ve etik bilince aykırı davranış ile ilgili Medyanın neler yapması gerekir?

- Medya yansız ve objektif davranmalı (%100 – 58 kişi)
- Etiğe uygun davranışlarla ilgili haberler yapılmalı (%100 – 58 kişi)
- Etiğe aykırı davranışlarla ilgili haber yapılmalı (%90 – 52 kişi)
- Eleştirel bir bakış açısına sahip olmalı (%85 – 49 kişi)
- Etik ile ilgili eğitici ve bilgilendirici davranışlar ve programlar olmalı (%80 – 46 kişi)
- Medya yenilikleri takip etmeli ve öncü olmalı. (%75 – 43 kişi)

4.4. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İLE YAPILAN MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRMESİ (SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA ETİK ALGISI)

Sivil toplum kuruluşlarında çalışan personel ve yöneticiler ile yapılan anket sonuçları oluşturulan sorular açık uçlu olarak sorulduğu için her soru için ayrı ayrı değerlendirme yapılmıştır. Sivil toplum kuruluşları örnekleme içinde kamu yararı güden ya da gütmeyen, toplumun farklı kesimleri ile ilgili, farklı sorunlara odaklanmış tüm organizasyonlar yer almaktadır. Yukarıda bahsedilen organizasyonların ulaşılabilen tümüne anket uygulaması talebinde bulunmuş gönüllülük esası çerçevesinde anket uygulamasına katılmayı kabul eden personel ve yöneticiler değerlendirmeye alınmıştır. Sivil toplum kuruluşları anket uygulamasına katılan kişi sayısı 44'dür. Değerlendirme sonuçları aşağıda raporlanmıştır.

1. Kamu Görevlilerinde etik bilinci ve etik davranışla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) etik bilincin çok az olduğunu düşünmektedir. Etik bilincin bireyselleşmesi için önce toplumda bu bilincin oluşturulması ve benimsenmesi gerektiğini, bunun daha sonra bireylere ve kamu örgütlerine yansıtacağı dile getirilmiştir. İfade edilen başka bir görüş ise bireysel çıkarların ön plana geçtiği ve kamu görevlilerinin görev derecesinin yükselmesiyle etik bilincin azaldığı şeklindedir.

2. Kamu görevlilerinin görev yaparken dürüst ve tarafsız davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) kamu görevlilerinin görev yaparken dürüst ve tarafsız davranmaları gerektiğini ancak uygulamada bunun tam olarak görülmediğini ifade etmiştir. Bunun nedeni olarak da kamu görevlileri arasındaki kayırmacılığın yüksek düzeyde olması ve kamu görevlilerinin kendilerini vatandaşa hizmet eden biri olarak değil de vatandaştan üstün biri olarak görmelerini göstermektedirler.

3. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) toplumun bu konudaki tutumu hakkında olumsuz görüşlere bildirmiştir. Olumsuz görüşlerden yaklaşık %30'u (13 kişi) toplumun kamu görevlileri üzerinde kayırmacılığa dönük baskı uyguladığını belirtirken %30'luk (14 kişi) başka bir kısım toplumun bu konuda bilinçsiz ve duyarsız olduğunu belirtmiş %20'lik (8 kişi) kısım toplumun iş yapan kamu görevlilerinin yaptığı ayrımcılığı meşru gördüğünü belirtmiştir. Kalan kısım ise toplumun devlet tarafından bilinçli bir şekilde tepkisizleştirildiğini ve içinde bulunduğu kötü durumu kabullendiğini belirtmiştir.

4. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların tamamı sivil toplum kuruluşlarının bu konuda etkisiz olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da yaklaşık %50'si (22 kişi) sivil toplum örgütlerinin kendilerinin de taraflı davrandığını göstermektedir. Taraflılık konusunda %20'lik (8 kişi) bir kısım hizmet için değil siyasi ve ideolojik oluşumlara destek amacıyla kurulduğunu belirtirken %30'luk (14 kişi) bir kısmı çeşitli kuruluşlardan fon almak ya da hemşerilik bağlarını güçlendirmek için kurulmakta olduğunu belirtmiştir. %30'luk (14 kişi) bir kısmı ise toplumun sivil toplum kuruluşlarına karşı duyarsız olduğunu belirtirken kalan kısım da zıt bir bakış açısıyla sivil toplum örgütlerinin pasif ve kamu örgütleriyle paydaş olmaktan uzak olduğunu dile getirmiştir.

5. Kamu görevlilerinin görevlerini kamu hizmeti bilinci ile yapmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların tamamı kamu görevlilerinin görevlerini kamu hizmeti bilinci ile yapmaları gerektiği ve bu sorumluluğun yerine getirilmediği konusunda hem fikirdir. Bunun nedeni olarak da %20'luk (8 kişi) bir kısım liyakat ilkesine göre personel alımı yapılmaması ve adama göre iş yaratılmasını gösterirken %30'luk (14 kişi) bir kısım kamu görevlilerinin siyasi baskı altında olduğunu %20'lik (8 kişi) bir kısım kamu görevlilerinin ekonomik baskı altında olduğunu belirtmiştir. %30'luk (15 kişi) bir kısım ise görev, yetki ve sorumluluk alanlarının belirlenmemesinden dolayı kamu görevlilerinin hizmet bilinci taşıyamadıklarını belirtmiştir.

6. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların tamamı toplumun bu konuda isteksiz olduğunu ve katılım konusunda yetersiz kaldığını düşünmektedir. İsteksiz olmasının nedenini %30'luk

(15 kişi) kısım toplumun bilinçli olarak kamu görevlilerinin taraflı davranmasını istemesi olarak görmekte %30'luk (14 kişi) kısım toplumunun bilinçsiz olduğundan ve neyi talep edip neyi etmeyeceğini bilmediğinden söz etmektedir. %30'luk (14 kişi) bir kısım ise toplum bu konuda kendini yetersiz kabul ettiği, katılım kanallarının kapalı olduğu, kamu görevlilerinin isteklere karşı duyarsız olduğunu belirterek toplumun adeta öğrenilmiş çaresizlik yaşadığını belirtmişlerdir. Katılanların %10'luk (4 kişi) bir kısım ise toplumun bu konudaki duyarsızlığının sorumlusunun toplum değil sistem olduğunu belirtmiştir.

7. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) sivil toplum örgütlerinin bu konuda etkili olabileceği konusunda hem fikirken sivil toplum örgütlerinin sürece müdahale konusunda etkin bir aktör olmadığını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da siyasi, ideolojik ve bireysel kaygıları göstermişlerdir.

8. Kamu görevlilerinin görev yaparken şeffaf ve hesap verebilir davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) kamu görevlilerinin şeffaf ve hesap verebilir hizmet sunması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak uygulamada bu ilkenin gereğinin yerine getirilmediği belirtilmiştir. Bunun nedenleri Türk devlet geleneği, kamu örgütlerinin yapısından kaynaklanan sorunlar, ülke güvenliği gerekçesiyle sergilenen gizlilik tutumu, kamu görevlilerinin şeffaflık konusunda taraflı davranmaları ve denetleyenlerinden taraflı davranmaları olarak gösterilmektedir.

9. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) toplumun bu konuda bilinçli olduğunu ancak tepki göstermediğini ortak bir tutum sergileyemediğini belirtmiştir. Bunun nedenleri, kamu örgütlerinin verdiği bilgiler şeffaf değil, toplum bu bilgilere güvenmiyor, toplumun katılımı sağlanacak kadar toplum bilgilendirilmiyor, toplumda yurttaşlık bilinci yok ifadeleri ile belirtilmiştir.

10. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) sivil toplum örgütlerinin bu konuda etkili olabileceği konusunda hem fikirken sivil toplum örgütlerinin sürece müdahale konusunda etkin bir aktör olmadığını belirtmiştir. Katılanların bir kısmı (%40) tüketici birlikleri ve meslek odaları haricindeki STK kurumlarını şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında bilgi donanımlarının eksik olduğunu düşünmekte iken kalan kısmı STK'ların taraflı davrandığını ve tepkisizliğinin bilinçli olduğunu belirtmiştir.

11. Kamu görevlilerinin görevlerini yaparken görevlerinden menfaat sağlamamaları yükümlülüğü ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) menfaat sağlamama ilkesine olumlu bakmakta, ancak bu konuda uygulamanın tamamen tersi bir seyir izlediği vurgulanmaktadır. Çözüm olarak hukuki düzenlemelerin artırılması ve bu konuda toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

12. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) toplumun bu konuda katılım davranışının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Neden olarak da toplumun kendi bireysel çıkarları doğrultusunda rüşveti meşru görmesini göstermiştir.

13. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) sivil toplum örgütlerinin bu konudaki rolünü kabul etmekle birlikte etkin olamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak bir kısmı STK'ların Türkiye'de etkin bir hukuki bir alt yapıya sahip olmamalarını gösterirken bir kısmı ekonomik nedenlerle STK'ların güçlü olamadıklarını, diğer bir kısmı ise STK'ların siyasi ve ideolojik nedenlerle bu konuda yanlış bir tutum sergilediğini belirtmiştir.

14. Kamu görevlilerinin görev yaparken katılımcı davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (43 kişi) kamu görevlilerinin bu ilkeye göre çalışması gerektiğini ancak uygulamada tersi bir durumun söz konusu olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da kamu görevlilerinin kendilerini vatandaşın üstün görmeleri ve kamu hizmeti sürecine vatandaşları dâhil etmediklerini görmektedir.

15. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) toplumun bu konudaki tutumunun yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni olarak katılım kültürünün eksik olmasını ve bireylerin kendilerini etkin hissedememelerini, bu nedenle müdahale edememelerini göstermişlerdir.

16. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (43 kişi) sivil toplum örgütlerinin bu konuda etkili olabileceği konusunda hem fikirken sivil toplum örgütlerinin sürece müdahale konusunda etkin bir aktör olmadığını belirtmiştir.

17. Kamu görevlilerinin görev yaparken saygılı ve nazik davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) ilkenin olması gerektiğini ancak kamu görevlilerinin bu ilkeye göre davranmadığını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da kamu görevlilerinin iş yükünün fazlalığını ve vatandaşın standartların dışında isteklerde bulunmasını görmektedirler. Bununla birlikte davranış olumsuz olsa da son yirmi yılda durumda iyileşme olduğu belirtilmiştir.

18. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (43 kişi) toplumun tepkisinin yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Bir kısmı toplumda iletişimin artmasıyla bu konuda toplumun biraz daha bilgili olmaya başladığını belirtirken bir kısmı toplumunda kamu görevlisine karşı nazik davranması gerektiğini ancak böyle olmadığını belirtmiştir.

19. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %48'i (21 kişi) sivil toplum örgütlerinin bu konuda etkili olabileceği konusunda hem fikirken sivil toplum örgütlerinin sürece müdahale konusunda etkin bir aktör olmadığını belirtmiştir. Bunun yanında sivil toplum örgütlerinin bu konuda müdahil olduğunu düşünen %23 (10 kişi) katılımcılar da vardır.

20. Kamu görevlilerinin görev yaparken kamu kaynaklarında tasarruf yapmaları ve kaynakları israf etmemeleri sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) ilkenin olması gerektiğini ancak kamu görevlilerinin bu ilkeye göre davranmadığını belirtmiştir.

21. Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %35'i (15 kişi) toplumun tavrını siyasi partilerin belirlendiğini ve yönlendirdiğini belirtmiştir. Bazı katılımcılar %10 (4 kişi) olumsuz uygulamaların farkında olmasına rağmen sürece müdahale edilemediğini belirtmiş, bazı katılımcılar %14 (6 kişi) ise toplumun bu konuda duyarsız olduğunu, hatta kendisinin de israfçı olduğunu belirtmiştir.

22. Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Katılanların %100'ü (44 kişi) bu konuda sivil toplum örgütlerinin rolünün güçlü olduğunu ancak bu gücünü ya taraflı olarak kullandığını ya da hiç kullanmadığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar %34'ü (15 kişi) ise sivil toplumun etkin olduğu tek konunun tasarruf olduğunu ve ilgili yerlerde olabildiğince dile getirdiğini belirtmiştir.

23. Kamu görevlilerinin davranışlarında etik bilinci taşımasında ve toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilincinde sizce Sivil toplum örgütlerinin rolü nedir?

Katılanların %30'u (13 kişi) sivil toplumun bu konuda hiçbir rolü olmadığını belirtirken %50'si (22 kişi) sivil toplumun bu konudaki rolünün önemli olduğunu ancak bunun uygulamaya yansımadığını belirtmiştir. %20'si (8 kişi) ise sivil toplum örgütlerinin kamunun etik bilinci taşımasında etkili olmaya başladığını düşünmektedir.

24. Sivil toplum örgütleri, toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilinci kazandırabilmek için sizce etiğe aykırı davranışlarla ilgili olayları mı yoksa etiğe uygun davranışları mı ön plana çıkarmalıdır? Neden?

Katılanların %50'si (22 kişi) iki tür davranışta etik bilinç için gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Katılanların %30'luk kısmı (13 kişi) etiğe uygun davranışların ön plana çıkması gerektiğini vurgularken %20'lik bir kısmı (8 kişi) ise etiğe aykırı davranışların ön plana çıkması gerektiğini vurgulamıştır. Etiğe uygun davranışların örnek davranış teşkil edeceği etiğe aykırı davranışlarla ilgili davranışların engelleyici bir rol üstleneceği vurgulanmıştır.

25. Sizce, kamu görevlilerinde yolsuzluk ve etik bilince aykırı davranış ile ilgili Sivil toplum örgütlerinin neler yapması gerekir?

- Sivil toplum örgütleri yansız ve objektif davranmalı (%100'ü 44 kişi)
- Sivil toplum örgütleri şeffaf olmalı, (%100'ü 44 kişi)
- Sivil toplum örgütleri eğitici rol üstlenmeli, (%100'ü 43 kişi)
- Sivil toplum örgütleri kendi içlerinde etik tutarlılığı sağlamalı, (%90'ı 40 kişi)
- Sivil toplum örgütleri eleştirel bir bakış açısına sahip olmalı (%85'i 37 kişi)
- Sivil toplum örgütleri yenilikleri takip etmeli, AR-GE çalışmalarını yapmalı teknolojiden faydalanmalı ve öncü olmalıdır. (%79'u 35 kişi)

GENEL DEĞERLENDİRME

Araştırma, Ankara, İstanbul ve Kars illerindeki öğrenci ve öğrenci velileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin ve medyanın etik ilkelerle ilgili rolleri araştırmanın başka bir amacıdır. Bu kapsamda sivil toplum örgütlerine ulaşılmaya çalışılmış ve hazırlanan yarı yapılandırılmış anket formundaki açık uçlu sorularla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aynı yöntemle medya mensupları ile de görüşmeler yapılmıştır. Görüşme için belirlenen sivil toplum örgütü mensuplarının ve medya mensuplarının kendi evrenlerini temsil niteliği taşımasına ve çeşitliliğin sağlanmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmada Kamu Görevlileri Etik Davranışı İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği'nde yer alan etik ilkeler, Adalet ve Dürüstlük, Sorumluluk, Demokrasi, Saygınlık ve Güven, Verimlilik ve Etkinlik boyutları şeklinde gruplandırılarak toplum ve öğrenciler tarafından benimsenme düzeyleri ölçülmüştür.

Araştırma dört başlıktan oluşmaktadır.

- Toplumun kamu yönetimi etiği algısı
- Eğitimin kamu yönetimi etiğinin benimsenmesindeki rolü
- Medyanın kamu yönetimi etiğinin benimsenmesindeki rolü
- Sivil toplum örgütlerinin kamu yönetimi etiğinin benimsenmesindeki rolü

Toplumun Kamu Yönetimi Etiği Algısı

Araştırmanın toplumun kamu yönetimi etiği algısı başlığında toplumun kamu yönetimi etik ilkelerini benimseme düzeyi ve bu benimseme düzeyinde etkili olan aktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde elde edilen bulguları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Araştırmada esas alınan kamu yönetimi etik boyutlarından Sorumluluk Boyutu ve Verimlilik ve Etkinlik Boyutunun etik ilke olarak benimsenme oranı diğer boyutlardan daha yüksektir. Buna karşılık Adalet ve Dürüstlük Boyutu ve Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu kısmen benimsenmiş boyutlardır. Bu sonuç, bize toplumun kamu görevlilerine dair etkinlik ve verimlik beklentilerinin yüksek olduğunu, kamu görevlilerinden sorumlu bir hizmet anlayışı beklediklerini göstermektedir. Ancak adil olma, katılımcılık ve nezaket gibi demokratik değerleri taşımaları konusundaki beklentilerin esnetilebildiği görülmüştür.

Toplumda adalet ve dürüstlük boyutunun algısında dürüstlük ve tarafsızlık ilkesi, en yüksek düzeyde benimsenen ilkedir. Diğer ilkelerin benimsenme düzeyleri ise esnetilmiştir. Bu ilkelerin esnetilmesi, toplumun bireysel çıkarları ön plana çıkarma ve bu tür davranışları görmezden gelme riski taşımaktadır. Toplumda adalet ve dürüstlük boyutunun algısı da çeşitli değişkenlere göre farklılaşmaktadır. Ankete katılanların çalıştığı kurum bu boyutun benimsenme düzeyinde farklılığa neden olmaktadır. Özel sektörde çalışanların bu boyutu benimseme düzeyi artmaktadır. Kamu kurumunda çalışanların bu boyutu benimseme düzeylerinin düşük olması etik ilkeleri de esnetebilecekleri riski taşımaktadır.

Ankete katılanların etik ilkeleri benimseme düzeyleri yaşanan yere göre de farklılaşmaktadır. Buna göre adalet ve dürüstlük boyutunun en az benimsenme oranı İstanbul'da gerçekleşmiştir.

Sorumluluk açısından toplumun en fazla benimsediği iki değer, standartlara uyma ve amaç ve misyona bağlılık ilkeleridir. Bu boyutta, amaç ve misyona bağlılık ve halka hizmet bilincinin benimsenme oranı yüksektir. Bu durum, vatandaşın aldığı hizmet konusunda yeterince bilgili olmadığını ve bu konuda kendini hak sahibi görmediğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Bu boyutta, “bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık”, “saygınlık ve güven” ilkelerinin benimsenme düzeylerinin yüksek olduğu ancak “nezaket ve saygı” ilkesinin benimsenme derecesinin düşük olduğu görülmüştür. Toplum, kamu görevlisinin nazik ve saygılı davranmasını beklememekte, bu konudaki olumsuz davranışları hoş görebilmektedir.

Bu ilkelerin benimsenme düzeylerinin görece diğer ilkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu boyutla yaşanan yer değişkeni arasında ilişki gözlenmiştir. Ankara’da benimsenme düzeyi diğer illere göre daha yüksektir. Ankara’da çalışan memur sayısının fazla olması ve toplumun bu ilde memurlarla daha fazla yüz yüze ilişki kurması bunun nedeni olabilir. En düşük benimsenme oranı ise İstanbul’da gerçekleşmiştir.

Verimlilik ve Etkinlik Boyutunu erkeklerin benimseme oranı kadınlardan daha yüksek çıkmıştır. Ankete katılanların çalıştığı kurum bu boyutun benimsenme düzeyinde farklılığa neden olmaktadır. Özel sektörde çalışanların bu boyutu benimseme düzeyi artmaktadır. Kamu kurumunda çalışanların bu boyutu benimseme düzeylerinin düşük olması etik ilkeleri de esnetebilecekleri riski taşımaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, toplumda kamu görevlilerine dair etik ilkelerin somut ve ekonomik olanlarını benimseme düzeyi daha yüksekken soyut ve hizmet anlayışına dair olanlarını benimseme düzeyi daha düşüktür. Toplumun bu konudaki bilgilenme düzeyinin yeterince oluşmadığı görülmüştür.

Etik ilkelerin kazanılmasında birincil rolün aile, okul ve toplum birimleri olduğu belirlenmiştir. Medya, çalışılan kurum ve sivil toplum kuruluşlarının etik ilkelerin kazanılmasında ikincil bir role sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, toplumda etik ilkelerin benimsenmesinde birincil grupların daha etkili olduğu, sivil toplum örgütleri ve medyanın hatta çalışılan kurumun bu konuda yetersiz kaldığı anlamına gelmektedir.

Araştırmanın toplumun kamu yönetimi etiği algısı ile ilgili verileri genel olarak değerlendirildiğinde şunları söylemek mümkündür. Araştırmada kamu yönetiminde etik ilkelerin benimsenmesinde ve uygulanmasında etkili olduğu düşünülen kutsal devlet anlayışı, toplumdaki güçlü ile güçsüz arasındaki mesafenin yüksek olması ve geleneksel toplum yapısına dair sorular sorulmuştur. Katılanların büyük bir çoğunluğu sayılan unsurların varlığını kabul etmiş ve bu unsurların kamu yönetiminde kayırmacılığa, ast üst arasındaki mesafenin yüksekliğine ve vatandaşın kamu görevlilerini sorgulayamadığına katıldığını belirtmiştir.

Eğitimin Kamu Yönetimi Etiğinin Benimsenmesindeki Rolü

Araştırmanın bu bölümünde eğitimin kamu yönetimi etik ilkelerini benimseme düzeyindeki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün örneklemini farklı yaş gruplarından ve farklı okul türlerinde üç farklı ilde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Daha önceki uygulamada olduğu gibi bu bölümde de etik ilkeler

aynı şekilde boyutlandırılmış ve öğrencilerinin daha kolay cevap vermesini sağlamak amacıyla sorular senaryolaştırılmıştır.

Öğrencilerin “Temel Etik İlke Boyutları”nı benimseme düzeyleri analiz edildiğinde; “Demokrasi, Saygınlık ve Güven” ilkesinin benimsenme düzeyinin diğer ilkelere göre görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum da öğrencilerin demokratik ve katılımcı bir yönetim beklentisi içinde olduklarını göstermektedir. Ancak “Adalet ve Sorumluluk” boyutunun benimsenme düzeyi diğer boyutlara göre daha düşüktür. Bu anlamda eğitim kurumlarından seçilen katılımcılarda henüz bu boyuta ilişkin bilincin gelişmediği gözlenmektedir.

Öğrencilerin “Adalet ve Dürüstlük Boyutu” ile ilgili ilkeleri benimseme düzeyleri değerlendirildiğinde bu ilkelere “Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasağı” ilkesini en yüksek oranda benimsediği buna karşılık en az oranda da “Yetkili Makamlara Bildirim” ilkesini benimsediği görülmüştür. Bu boyutta toplum anketinde alınan cevaplarla öğrencilerin cevapları arasında farklılaşma görülmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi toplum anketinde bu boyutta en çok benimsenen ilke “Dürüstlük ve Tarafsızlık” ilkesiyken, öğrenciler bu ilkenin somut bir göstergesi gibi de algılanabilecek “Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasağı” ilkesini benimsemişlerdir. Bu farklılaşmanın nedeni yaşanan deneyimler, alınan eğitim ve yaş olarak değerlendirilebilir. Bu değişkenler algılama düzeyini farklılaştırdığı için toplum ve öğrencilerin ilkeleri benimseme düzeyindeki bu farklılaşma normaldir. Ancak “Adalet ve Dürüstlük” boyutunun altında incelenen etik ilkelerin benimsenme düzeyinin çok yüksek olmaması henüz tam anlamıyla sosyalleşmemiş ve aile gibi birincil gruplarla daha fazla vakit geçiren bu yaşamlarının ilerleyen yıllarında bu kişilerin ilkeleri benimseme düzeylerinin daha da düşme riski vardır.

Öğrencilerin “Sorumluluk Boyutu” ile ilgili ilkeleri benimseme düzeyleri değerlendirildiğinde bu ilkelere “Bağlayıcı Açıklamalar ve Gerçek Dışı Beyan” ilkesinin en çok benimsenen ilke olduğu görülmektedir. “Mal Bildiriminde Bulunma” ilkesi ise en az oranda benimsenen ilkedir. Bu boyutta da öğrencilerin ve toplumun verdiği cevaplar arasında farklılık görülmektedir. Bu boyut açısından eğitimin öğrenciler üzerinde kendini etkin hissetme ve kamu görevlilerinin kamu hizmeti bilinci ile hizmet etme sorumluluğunu bir beklenti ve değer olarak içselleştirdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin “Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu” ile ilgili benimseme düzeyleri diğer boyutlardan daha yüksektir. Bu boyutta yer alan “Bilgi Verme, Saydamlık ve Katılımcılık”, “Saygınlık ve Güven”, “Nezaket ve Saygı” ilkelerin benimsenme oranları diğer ilkelere göre daha yüksektir. Bu sonuç öğrencilerin demokrasi, saygınlık ve güven beklentilerinin daha yüksek olduğunu ve katılımcı bir yönetime talip olduklarını göstermektedir.

Öğrencilerin “Verimlilik ve Etkinlik Boyutu” ile ilgili olarak “Savurganlıktan Kaçınma” ilkesinin yüksek bir oranda benimsediği görülmektedir. “Kamu Malları ve Kaynaklarının Kullanımı” ise kısmen benimsenmiştir. Bu ilkede öğrenciler bu ilkenin esnetilebileceğini düşünmektedirler. Bu durum kamu mallarının etkin kullanımı fikrinin henüz yerleşmediğini göstermektedir.

Öğrencilerin etik ilkelerin kazanımında nerelerden ve kimlerden etkilendikleri ile ilgili olarak yapılan analizde tüm boyutlarda birinci sırada ailenin geldiği görülmektedir. Daha sonra sırasıyla okul, yakın çevre ve son olarak da iletişim kanallarının etkili olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre kamu yönetimi etik bilincin oluşturulması için yapılacak olan çalışmalarda ailelerin eğitimine daha fazla önem verilmeli daha sonra öğrencilerin kendileri için rol model benimsedikleri öğretmenlere bu konuyla ilgili bilinç kazandırılmalıdır. Aile ve eğitimle kazandırılacak olan etik bilinç bireylerin girdikleri sosyal ortamlarda pekişecek ve medya aracılığıyla da bireylerin gündeminde olacaktır.

Medyanın Kamu Yönetimi Etiğinin Benimsenmesindeki Rolü

Araştırmanın medyanın kamu yönetimi etiğini kazandırmadaki rolü ile ilgili olan bu bölümde yarı yapılandırılmış soru formu kullanılarak farklı medya gruplarından seçilen Ankara temsilcileri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde öncelikle medyanın kamu görevlilerinin etik davranış ilkeleri ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Daha sonraki bölümlerde toplumun bu ilkelere bakış açısının medyada nasıl algılandığı ve bu konuda medyanın rolü ve konu ile ilgili önerileri sorulmuştur.

Yapılan görüşmelerden elde edilen ilk bulgu medyanın etik ile ilgili özelleştirilmesidir. Medya mensupları, medyanın öncelikle kendi içinde etik bir tutarlılık sergilemediğini belirtmiştir. Medya mensuplarınca kamu görevlilerinin etik ilkelerinin olması gerektiği düşünülmekte ancak uygulamada durumun aksi bir görünüm sergilediği vurgulanmaktadır. Bu görünüm kamu yönetimi etik boyutları açısından çeşitlilik göstermektedir. Bazı etik ilkeleri açısından etik ilkeye uymama nedeni olarak ekonomik sorunlar, bazı ilkeler açısından ise toplumun geleneksel yapısının kamu görevlileri üzerinde baskı unsuru (akraba kayırmacılığı gibi) oluşturması gösterilmiştir. Bu konu ile ilgili medya mensuplarının yaptığı tespitlerden bir diğeri de konu ile ilgili hukuki düzenlemelerin ve yaptırımların yetersizliğidir. Medya mensupları öneri olarak sıklıkla yaptırımların ağırlaştırılması gerektiği belirtmektedirler.

Araştırmada, etik ilkelerin kazanılmasında medyanın rolünün eğitimden daha düşük olduğuna dair bir kanaat gözlenmiştir. Medya mensupları, etik ilkeler karşısında toplumun tutumunu ve duyarlılık düzeyini düşük görmekte ve bu konuda toplumun bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak önceki yıllara oranla günümüzde toplumun duyarlılığının artmaya başladığı dile getirilmektedir. Medya mensupları, etik ilkeler karşısında medyanın rolüne dair, kendi etik tutarsızlığını sorun olarak belirtip, ilkelerin benimsetilmesinde kendi rolünün düşük olduğunu düşünmektedir.

Medya mensupları, dürüstlük ve tarafsızlık açısından, kamu görevlilerinin yeterince duyarlı olmadığını belirtmiş, neden olarak ekonomik yetersizliği göstermişlerdir. Sorunun caydırıcı hukuki düzenlemeler ve etik bilince sahip personel istihdamıyla çözülmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca medya mensuplarınca

toplumun da bu konuda duyarsız olduğu, medyanın da ideolojisine ya da çıkarına göre kamu görevlileri ilgili haberlerde taraflı davrandığı belirtilmektedir.

Medya mensupları, kamu hizmeti bilinci açısından, kamu görevlilerinin yeterince duyarlı olmadığını belirtmiş, kamu görevlilerinin öncelikle kendi çıkarlarını düşündüğünü ifade etmişlerdir. Ayrıca kamu görevlilerinin atama kriterlerinin liyakat ilkesine uymamasını başka bir neden olarak görmekteyiz. Buna çözüm olarak hizmet içi eğitim ve etik eğitimi verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Toplumun rahatsızlık duyduğunu ancak etkin bir şekilde hesap sormadığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, medyanın bu konuda etkili olduğunu ancak taraflı davrandığını belirtmiştir. Buna çözüm olarak kamu yönetimi mekanizmasının kendi denetim mekanizmasını kurarak medyanın tekelci gücünün kırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırma sonucunda öne çıkan başka bir nokta da katılanların önemli bir çoğunluğunun katılımcılığın kamu görevinde gerekli olmadığını ve her görevlinin görev tanımındaki görevini yapmasının gerektiğini vurgulamalarıdır. Medya mensupları, etik bilincin kazandırılmasıyla ilgili olarak hazırlanacak olan televizyon, radyo vs. programlarında etiğe aykırı olan ve olmayan tüm davranışlarla ilgili haberlere aynı oranda yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca etiğe uygun davranışlarla ilgili haberlerin örnek davranış teşkil edeceği, etiğe aykırı davranışlarla ilgili haberlerin engelleyici bir rol üstleneceği de vurgulanmıştır. Ancak uygulamada etiğe aykırı davranışların daha çok haber yapıldığı dile getirilmektedir. Bunun nedeni olarak da bu tür olayların daha çok haber değeri taşıması gösterilmektedir. Ayrıca katılanların tamamı toplum değerlerinin medyada yer bulmasının etik bilinci olumlu yönde etkileyeceğini düşünmekte ve böylelikle de toplum ve devlet arasında sağlam köprülerin kurulacağını belirtmektedir.

Kamu görevlilerine etik bilincin kazandırılması ve yolsuzluğun önlenmesi ile ilgili olarak medya mensupları çeşitli çözüm önerileri sunmuşlardır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Medya yansız ve objektif davranmalı
- Medyada etiğe uygun davranışlarla ilgili haberler yapılmalı
- Medyada etiğe aykırı davranışlarla ilgili haber yapılmalı
- Medya eleştirel bir bakış açısına sahip olmalı
- Medyada etik ile ilgili eğitici ve bilgilendirici davranışların yer aldığı programlar olmalı
- Medya yenilikleri takip etmeli ve öncü olmalı.

Sivil Toplum Örgütlerinin Kamu Yönetimi Etiğinin Benimsenmesindeki Rolü

Kamu yönetimi etiğinde sivil toplum örgütlerinin rolünün belirlenmesi amacıyla eğitim, çevre, kültür vb. faaliyet alanları ile ilgilenen sivil toplum örgütlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Sivil toplum kurumlarının seçilmesinde geneli temsil eden bir sayıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma çerçevesinde yapılan bu görüşmelerde öncelikle sivil toplum örgütlerinin kamu görevlilerinin etik davranış

ilkeleri ile ilgili görüşleri sorulmuştur. İzleyen sorularda toplumun bu ilkelere bakış açısının sivil toplum örgütlerinde nasıl algılandığı, bu konuda sivil toplum örgütlerinin rolü ve konu ile ilgili önerileri yer almıştır.

Yapılan görüşmelerde medyanın görüşüne benzer bir şekilde sivil toplum örgütleri de özeleştiriyi yapmışlardır. Katılımcılar, sivil toplum örgütlerinin öncelikle kendi içinde etik bir tutarlılık sergilemediğini belirtmiştir. Katılımcıların tamamı sivil toplum örgütlerinin kamu yönetimi etiği ile ilgili tutum sergilerken taraflı davrandığını belirtmiştir. Katılanların tamamı etik bilincin çok az olduğunu düşünmektedir. Etik bilincin bireyselleşmesi için önce toplumda bu bilincin oluşturulması ve benimsenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bilincin daha sonra bireylere ve kamu örgütlerine yansıtacağı dile getirilmiştir. İfade edilen başka bir görüş ise bireysel çıkarların ön plana geçtiği ve kamu görevlilerinin görev derecesinin yükselmesiyle etik bilincin azaldığı şeklindedir.

Sivil toplum kuruluşları mensuplarınca kamu görevlilerinin etik ilkelerinin olması gerektiği düşünülmekte ancak uygulamada durumun aksi bir görünüm sergilediği vurgulanmaktadır. Bu görünüm kamu yönetimi etik boyutları açısından çeşitlilik göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları mensupları da etik ilkelere uyulmamasını ekonomik nedenlere ve toplumsal baskıya (akraba kayırmacılığı vb) dayandırmaktadır. Etik ilkelerle ilgili sivil toplumun medyadan farklılaşan saptamalarından biri toplumun etik ilkelere uyum konusunda baskı unsuru olamamasının nedeni ile ilgilidir. Katılımcıların bir kısmı toplumun duyarsızlaştırıldığını, bir kısmı ise toplumun kendi çıkarları doğrultusunda kasıtlı duyarsız davrandığını belirtmiştir.

Toplumda öncü olması gereken ve toplumun bilinç düzeyini artırmada önemli potansiyeli olan sivil toplum örgütü mensuplarının toplumun duyarsızlığı ile ilgili bakış açısı düşündürücüdür. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin mensuplarına sorulan etik bilincin kazandırılmasında sivil toplumun rolü ile ilgili soruda katılımcıların bir kısmının böyle bir rolü kabul etmemeleri sivil topluma ilişkin bilincin de henüz yerleşmediğini göstermektedir. Bu bilincin yerleşmemesinin bir göstergesi de sivil toplum kuruluşlarının hem kuruluş aşamasında hem de faaliyetlerinde bireysel çıkarı ön plana çıkarmalarıdır.

Kamu görevlilerinde yolsuzluk ve etik bilince aykırı davranış ile ilgili sivil toplum örgütlerinin çözüm önerileri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Sivil toplum örgütleri yansız ve objektif davranmalı,
- Sivil toplum örgütleri şeffaf olmalı,
- Sivil toplum örgütleri eğitici rol üstlenmeli,
- Sivil toplum örgütleri kendi içlerinde etik tutarlılığı sağlamalı,
- Sivil toplum örgütleri eleştirel bir bakış açısına sahip olmalı,
- Sivil toplum örgütleri yenilikleri takip etmeli, AR-GE çalışmalarını yapmalı teknolojiden faydalanmalı ve öncü olmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada kamu yönetiminde etik konusu toplumsal yapı ve kültür çerçevesinde incelenmiştir. Etik algısının toplumsal yapıdan bağımsız gelişemeyeceği, kültürün etik ilkelerin benimsenmesinde önemli rolünün olduğu tezinden hareketle bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Her kültürde, devlet ve kamu görevlisi anlayışı farklılık göstermektedir. Özellikle de toplumlarda bireye ve yöneten yönetilen ilişkisine bakış açısı kamu örgütleri ve görevlilerine ilişkin algıyı şekillendirmektedir. Bu etkileşim kamu yönetiminde etik algısına da yansımaktadır.

Bu araştırmada Türk toplum yapısı ve Türk kamu yönetimindeki etik algısı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Türkiye’deki devlet algısının kamu yönetimine de yansdığını göstermektedir. Türkiye’deki kültürel anlamda kolektivist toplum yapısı, devleti ve devlet idaresini kutsallaştırmaktadır. Ancak yapılan analizler “Demokrasi, Saygınlık ve Güven Boyutu” altında değerlendirilen kamu yönetimi etik ilkelerinden bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık, saygınlık ve

güven ilkelerinin benimsenme düzeyinin genç katılımcılarda yetişkinlere oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu sonuç yönetim yapısında meydana gelen küresel değişimlerin Türk toplum yapısına da yansıdığını, özellikle gençlerin demokratik ve katılımcı yönetim beklentisi içinde olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra gençlerde “Adalet ve Sorumluluk” boyutunun benimsenme düzeyi diğer boyutlara göre daha düşüktür. Bu sonuç adalet ve sorumluluk boyutunun benimsenmesinin yaşanan deneyimle ve alınan eğitimle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu anlamda öğrencilerde henüz bu boyuta ilişkin bilincin gelişmediği görülmektedir.

Kolektivist toplum yapısındaki toplumsal uyum ve uzlaşmanın bozulmaması anlayışının yetkili makamlara bildirim ilkesinin benimsenme oranını azalttığı elde edilen diğer bir sonuçtur. Adalet ve dürüstlük boyutu altında incelenen dürüstlük ve tarafsızlık, çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı ile ilgili ilkeler de kısmen benimsenmiştir. Etik ilkeler arasında mihenk taşı olarak da değerlendirilebilecek bu boyutun kısmen benimsenmesinin sebebi Türk toplumundaki gücün, aile ve yakınını koruma, karizmatik özellik kazanma ve yaptırım uygulayabilmek için gerekli olduğu anlayışıdır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, verimlilik ve etkinlik boyutu altında değerlendirdiğimiz, toplumda “savurganlıktan kaçınma” ilkesinin benimsenme düzeyinin “kamu malları ve kaynaklarının kullanımı” ilkesinin benimsenme düzeyinden kısmen daha yüksek olduğunu göstermektedir. Türk toplumu gibi geleneksel kültürel değerlerini benimseyen bir ülkede kamu mallarının ve kaynaklarının savurganca kullanımı önemli ve üzerinde durulması gereken bir çelişkiyi ortaya koymaktadır.

Sorumluluk açısından toplumun en fazla benimsediği iki ilke “standartlara uyma” ve “amaç ve misyona bağlılık” ilkeleri olmuştur. Bu durum toplumun hizmet standartlarına uymayan ya da bağlayıcı ya da gerçek dışı beyan yapan kamu görevlisini denetleme açısından yüksek düzeyde bir bilince sahip olması şeklinde yorumlanabilir. Ancak hizmet anlayışıyla ilgili olan bu sonuç “görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci”, “halka hizmet bilinci” ve “amaç ve misyona bağlılık” ilkelerinin benimsenme düzeyinin düşük olduğu sonuçlarıyla çelişmektedir. Değer ve standartlara uyma ve yöneticilere hesap verme sorumluluğu gibi değerlerin yüksek oranlarda benimsenmesi cezadan kaçınma ve ödül beklentisi içinde olma duygularını destekleyen bulgulardır.

Araştırmada ele alınan bir diğer konu da kamu yönetiminde etik ilkelerin topluma benimsetilmesinde medya ve sivil toplum kuruluşlarının rolüdür. Bu kapsamda medya ve sivil toplum kuruluşlarının mensuplarıyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Medya mensupları ve sivil toplum kuruluşu üye veya temsilcileri öncelikle kendi durumlarını eleştirmiş, etik bilincin bu birimlerde de tam olarak yerleşmediğini ifade etmişlerdir. Bu eleştiri en çok adalet ve dürüstlük boyutunda yapılmıştır. Yapılan faaliyetlerde taraflı davranıldığı ve bireysel çıkarların ön plana çıktığı belirtilmiştir. Benzer şekilde kamu görevlilerinin de tarafsız ve dürüst

davranmadıkları belirtilmiştir. Bu durumun ortadan kaldırılması için caydırıcı hukuki düzenlemelerin yapılması gerektiği dile getirilmiştir.

Etik ilkelerin benimsetilmesiyle ilgili olarak yapılan bir başka öneri ise etik ilkelere uygun olan ve uygun olmayan davranışların yazılı ve görsel medyada aynı oranda yer bulması, sadece haber değeri olan davranışlardan daha çok bu bilincin kazanılması için rol model olacak kişilerin etik davranışlarına da yer verilmesidir. Toplumun tüm kurumlarında şeffaf bir yönetimle etik dışı davranışların azaltılabileceği de dile getirilmiştir. Bunlara ek olarak hem medya mensupları hem de sivil toplum kuruluşu temsilcileri etik ilkelerin benimsetilmesinde kendilerinin ikincil bir rol üstlendiğini düşünmektedir. Bu düşünce günümüz toplum yapısını şekillendirme gücüne sahip olan bu birimlerin bu sorumluluğu almak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Oysa teknolojik gelişmelerle birlikte medya iletişim araçları hayatımızın her anında yer almakta ve özellikle gençlerin ve çocukların toplumsal açıdan gelişmelerini şekillendirmektedir. Bu nedenle etik bilincin kazandırılmasına yönelik yazılı ve görsel basında sürekli ve düzenli olarak yapılacak olan programların etkili olacağı kanaatindeyiz.

Katılımcı ve demokratik bir toplum yapısının oluşturulmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü yadsınamaz. Sivil toplumun bu konudaki rolü ise toplumsal denetimle etik dışı davranışları engellemektir. Ailede ve eğitimle alınan temel etik değerler toplumsallaşma sürecinde bu araçların kullanılmasıyla pekiştirilecektir. Alınmaya çalışılan hukuki ve kurumsal düzenlemelere rağmen bazı kamu görevlilerinin etik dışı tutum ve davranışlarını sürdürdükleri görülmektedir. Türkiye’de devletin özellikle mahalli idarelerin “pay dağıtan” olmaktan çıkarılmalı bu sayede siyaset kurumunda siyasal rant kollama engellenmelidir. Bu çerçevede siyasetin bürokrasiye müdahale etmesini engelleyen ve ağır yaptırım içeren hukuki düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca toplumun kamu görevlilerine akraba ve hemşeri bağlarından kaynaklı yaptığı baskıların engellenmesi için nepotizme (akraba kayırmacılığına) karşı yasal önlemler alınmalıdır. Bunun yanında kamu personel istihdamı ve ücret politikası, kamu görevlilerini bu tür tutum ve davranışa girmelerini gerekli kılmayacak bir yapıya kavuşturulmalıdır; kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmaları işler hale getirilmeli ve kamu personelinin hizmet içi eğitim faaliyetleri vasıtasıyla etik davranışlar konusundaki duyarlılıklarının canlı tutulması sağlanmalıdır.

Bu idari ve hukuki düzenlemelerle birlikte kamu yönetiminde etik ilkelerinin benimsenmesi için öncelikle toplumun etik bilincinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Etik algısı toplumsal kültürden bağımsız gelişmemektedir, bu nedenle de kamu yönetiminde etik ilkeler kültürel değerler olarak benimsetilmelidir. Toplumdaki her birey, özellikle de siyasetçiler, kamu yöneticileri ve bütün kamu görevlileri kamusal işlem ve faaliyetleri gerçekleştirirken, hangi amaçla görev yaptığının bilincinde olmalıdır. Kamu adına işlem ve eylemde bulunan herkesin, bir karar alırken, bir inisiyatif kullanırken veya herhangi bir kamusal faaliyeti icra ederken, kamu yararının gerçekleştirilmesini mi hedeflediğini, yoksa kendisine bir çıkar sağlamak, daha üst bir makam elde etmek, kendi çıkar gruplarını veya kurumunu korumak-kollamak gibi birtakım saptırılmış amaçlarla mı hareket ettiğini

sorgulaması gerekir. Kamu yönetiminde yolsuzluk ve yozlaşmanın önüne geçebilmek için, adalet, eşitlik şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine dayalı bir kültürel altyapının kamuda kurumsallaştırılması gerekir. Ülkemizde politika oluşturanlar ve uygulayıcıları mevcut durumdan şikâyet etme yerine, önce kendi sahip oldukları etik değerlerden başlayarak, kendi sorumluluk alanlarında kamu yararını her türlü beklenti ve çıkarın üstünde tutma bilincini yerleştirme çabası içinde olmalıdır. Bu bilincin yerleşmesinde sivil toplum kuruluşları ve medyanın da gücü kullanılmalıdır. Bu bilincin çocukluk yaşlarından itibaren kazandırılacağı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu nedenle eğitim kurumlarında ilkokuldan itibaren hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve vatandaşlık gibi derslerde kamu yönetimi etik ilkelerinin neler olduğu, bireylere nasıl bir sorumluluk yüklediği hem teorik olarak hem de uygulamalı olarak anlatılmalıdır. Teorik olarak anlatılacak olan kamu yönetiminde etik ilkeler çocukların karşılaştıkları ilk kamu görevlileri olan öğretmenlerinin davranışlarıyla örneklendirilmeli ve öğrencilerin benimsemesi için diğer toplumsal birimlerce de desteklenmelidir. Kamu yararı bilincinin yerleşmeye başlaması ile sorunların çözümü sürecinin ilk adımı atılmış olacaktır. Yasal çerçeve de bu sayede daha anlamlı ve etkili bir hale gelebilecektir.

Önerileri şu şekilde detaylandırabiliriz.

1. Etik ilkelere aykırı davranışların ortadan kaldırılabilmesi için devletin kurumsal yapısının yeniden düzenlenmesi gerekir. Bu düzenlemeler günün ihtiyaç ve koşullarına göre ve yeni yönetim yaklaşımları da dikkate alınarak yapılmalıdır.

Kurumsal düzenleme için;

- Kamu hizmeti ve kamu yararı kavramı yeniden tanımlanmalıdır.
- Devlet, işveren konumundan çıkarılmalıdır.
- Hesap verebilirlik ve şeffaflığı sağlayacak mekanizmalar etkinleştirilerek kamu kurumlarının hükümler konumundan çıkarılması gerekmektedir.
- Hizmet süreçleri yeniden tanımlanarak kamu görevlilerinin kendini vatandaştan üstün görmesine engel olunmalıdır.

2. Bu çalışmada toplumun etik ilkeleri benimseme düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Toplum bu benimseme düzeyi ile kamu görevlileri üzerinde baskı unsuru oluşturacak nitelikte değildir. Toplumsal baskıdan yoksun kamu örgütleri yozlaşmaya ve verimsizliğe mahkûmdur.

- Kamu yönetiminde etiğe aykırı davranışın nedenlerinden biri yapılan düzenlemelerin tavandan tabana olmasıdır. Bu nedenle hem uygulayıcılar hem de vatandaş değişen süreç hakkında yeterince bilgi sahibi olamamakta ve bu tür düzenlemeler açısından etik davranış sergileyemeyebilmektedir. Bu sorunun çözümü için karar alıcılar uygulayıcılardan başlayarak vatandaşlara kadar katılım zinciri oluşturmalıdır.
- Alınan kararlar ve yapılan düzenlemelerin nasıl uygulanacağına dair hem vatandaşlara hem de uygulayıcılara eğitim programları düzenlenmelidir.
- Vatandaşın kamu görevlilerinin davranışında denetim mekanizması olabilmesi için öncelikle devlet ve kamu görevlileri ulaşılabilir kılınmalıdır.

Bunun için,

- DMK'da denetim kısmında etik ilkelerle ilgili maddeler eklenmeli ve etik ilkelere aykırı davranışlarda bulunan kamu görevlisine verilecek cezai yaptırımlar artırılmalı,
- Memurun vatandaşa dönük olumsuz tutumunu değiştirebilmek için etkin bir halkla ilişkiler eğitimi verilmeli
- Etik eğitiminde yolsuzluk indeksinde yolsuzluk puanı düşük ülkelerden uygulama örnekleri anlatılmalı
- Kurumların internet sitelerindeki başvuru linkleri aktif hale getirilmeli ve bunlar yayınlanmalıdır.
- Bu konu ile ilgili etik kurul ve kamu kurumlarında ihbar hatları da konulabilir.

3. Bu çalışmada toplumun etik ilkeleri benimseme düzeyinin düşük olmasının diğer bir nedeni de kamu kurumlarına güvensizliktir.

Toplumun kamu kurumlarına güvenini artırmak için şunlar yapılabilir:

- Etik ile ilgili iyi uygulamalar medyadan ve kurumların internet sitelerinden faydalanarak kamuoyuna duyurulmalı
- Kötü uygulamaların hukuki takibi yapılarak sonuçları medyadan ve kurumların internet sitelerinden faydalanarak kamuoyuna duyurulmalı

4. Bu çalışmada toplum ve öğrenci araştırmaları, eğitim açısından farklı sonuçlar sergilemiştir. Toplum araştırmasında eğitim düzeyi artarken etik ilkeleri benimseme düzeyi de artmış ancak öğrenci araştırmasında tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Bu veriden mevcut eğitim sisteminin etik ilkelerin oluşmasında ve benimsenmesinde yeterli olmadığı sonucu olmadığı çıkarılabilir. Bu çerçevede Türkiye'deki pozitivist olmayan ve ezberci olmayan, bilgilendirmeye ağırlık veren eğitim politikalarının desteklenmesi gerekmektedir.

- Etik bilincin kazandırılmasında anne baba eğitimi verilerek okul ve aile arasında istikrar sağlanmalı
- Etik ilkeler Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinin müfredatına yansıtılmalı
- Konular, sadece teorik olarak anlatılmamalıdır. Öğrencinin etik ilkelerin uygulamasını kavrayabilmesi için derslerde örnek olaylar anlatılmalı
- Kamu kurumlarındaki görevliler derslere davet edilerek öğrencilerin kurumların görev alanları ve sorumlulukları ile ilgili bilgi edinmesi sağlanmalı
- Bu eğitimlerin etkinliğini artırmak için etik ilkeleri benimseme düzeyi düşük iller, yaş gruplarına ayrıca önem verilmelidir.
- Yine bu eğitimlerin etkinliğini artırmak için periyodik olarak ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır.

5. Bu çalışmada medya ve sivil toplum örgütlerinin toplumun etik değerleri benimsemesine katkısı araştırılmıştır. Ancak böyle bir katkı bir yana bizzat

kendilerinin etiğe aykırı davranışlara neden oldukları bu örgütlerin mensuplarınca belirtilmiştir.

Medyanın ve Sivil Toplum Örgütlerinin etik bilince katkı sağlayabilmesi için

- Hazırlanacak yasal düzenlemelerde etik ilkelere de yer verilmelidir.
- Medyada tekelleşmeyi önleyici ve rekabeti artırıcı yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Dernekler ve vakıflar yasasında sivil toplumun etkinliğini artıracak ve sivil toplumu baskı unsuru haline getirebilecek düzenlemeler yapılmalıdır.
- Ayrıca medya ve sivil toplum örgütleri ve siyasi partilerin ilişkilerinde menfaat sağlama ve siyasi rant kollama ile ilgili ağır yaptırımlar konulmalıdır.
- Bunların Medya ve Sivil Toplum örgütlerinin etik bilincin kazandırılmasındaki rolünü artırmak için Kamu Görevlileri Etik Kurulu ayrıca bu örgütlerin mensuplarını bilgilendirici faaliyetler düzenlemelidir.

Çalışmada yukarıda belirtilen temel odak bulgu ve sonuçlara ek olarak farklı istatistiksel analizler ile ek sonuçlarda elde edilmiştir. Bu sonuçlar revize edilen bu rapordan önce verilen ilk raporda mevcuttur.

EK 1: Toplum Anket Formu

Sayın İlgili,

Size dağıtılan bu anket; genel olarak kamu görevlilerinin iş yaşamında ve özel yaşamlarında çeşitli davranışlarını belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Her cümleyi okuyunuz ve cümlede yazan davranışa **şimdiye kadar tanıdığınız kamu görevlilerinin ne kadarının sahip olduğunu** ilgili seçenek için ayrılmış olan bölüme [X] işareti koyarak işaretleyiniz. Bu çalışmada toplu bir değerlendirme yapılacağından dolayı lütfen anketin hiçbir bölümüne kendi adınızı veya çalıştığınız kurumun adını yazmayınız. Bir araştırma projesi olarak sadece bilimsel amaçlarla yürütülen bu çalışmada vereceğiniz içten ve samimi cevaplar çalışmanın niteliğini arttıracaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

Cinsiyetiniz nedir?

Erkek Kadın

Yaşınız?

.....

Eğitim Durumunuz Nedir? Okuryazar değil Okuryazar İlkokul
 Ortaokul Lise Üniversite ve Üstü

Çalıştığınız Kurum Türü Kamu Özel

*Aşağıda farklı sanal durumlar için senaryolar geliştirilmiştir.
Bu senaryoları okuduktan sonra size göre en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.*

Bir kamu kurumunda çalışan memur, kalabalık bir saatte işlem yaparken dilini anlamadığı bir vatandaşı sıranın sonuna alarak işlemi yaparsa ne düşünürsünüz?

- Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış
- Sadece hizmetin sunumu için gerekli bir davranışsa yapabilir
- Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum

Bir kamu kurumunda çalışan memur, mesai arkadaşının ek gelir kazanabilmek için mesai saatlerinde farklı bir iş yaptığını öğrenmiştir. Durumu yetkili makamlara bildirme konusunda kararsız kalmıştır. Siz olsanız ne yapardınız?

- Durumu yetkili makamlara bildirirdim
- Yetkili makamlara bildirmez, arkadaşımı uyarırdım
- Arkadaşımı hiçbir şekilde şikâyet etmem

X Şubesi Müdürü, personel alımında sınav yapmak için görevlidir. Sınava halasının oğlu da başvurmuştur. Bu durumda ne yapmalıdır?

- Durumu yetkili makamlara bildirip görevden çekilmelidir.
- Sınavda ayırım yapmazsa görevden çekilmesine gerek yok.
- Hiçbir şekilde görevden çekilmesine gerek yok.

Komiser X, kaybolan ablasını bulmak için ablasının arkadaşlarının telefonlarını dinlemeye almıştır. Sizce?

- Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış
- Telefon dinlemek, yetkisi dâhilindeyse yapabilir.
- Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum

X kurumu, ihale şartlarını taşıyan ve kurumun müdürünün oğluna burs veren Y şirketine ihale vermiştir. Sizce?

- İhale eşit şartlara göre yapılmamıştır.
- Y şirketi, ihale şartlarını taşıyorsa yapabilir.
- Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum.

Bay Y, X kurumundan emekli olduktan hemen sonra şirket kurarak eski kurumuyla çalışmaya ve ihale almaya başlamıştır. Sizce?

- İhale eşit şartlara göre yapılmamıştır.
- Bay Y'nin şirketi ihale şartlarını taşıyorsa, yapabilir.
- Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum

X kurumu Genel Müdürü, kurumun verdiği hizmetin vatandaşların beklentileri ve günün şartlarına uygun şekilde planlanarak sunulması için talimat vermiştir. Genel Müdür hakkında hizmeti belirlenen standartlara uygun sunmadığı için soruşturma açılarak görevden alınmıştır. Sizce?

- Kesinlikle doğru bir davranış değildir. Genel müdür görevden alınmamalıdır.
- Hizmetin planlanmasında ve sunumunda ilgilerin görüşleri alınmalı ancak son kararı ilgili bakanlık vermelidir.

- c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, hizmetin planlanmasında ve sunumunda değişiklik yapılmamalıdır.

X kurumundaki memur, mesai saatinin bitmesine 15 dakika kala gelen vatandaşın talebini işlemin yarım saat süreceği ve öğle saatine girileceği gerekçesi ile öğleden sonraya ertelemiştir. Sizce?

- a. Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, işi bitirip öğle tatiline girmeliydi
b. Öğle tatili memurun hakkıdır, isterse yapar istemezse yapmaz.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum

X kurumundaki memur vatandaşın başvuru talebini, getirdiği belgelerin belirlenen standartlara uymaması gerekçesi ile kabul etmemiştir. Başka bir şey bildirmemiştir. Sizce?

- a. Memurun davranışı, talebin standartlara uygun olmaması nedeniyle doğrudur, ancak vatandaşa gerekli bilgiyi vermeliydi.
b. Memur, kurallara uygun davranmıştır.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum.

X okulundaki öğretmen, ekonomik durumu iyi olmadığı için dönemin ortasında okuldan ayrılarak özel bir kolejde öğretmen olacağını söyledi. Sizce?

- a. Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, öğretmen dönem ortasında dersi bırakmamalı.
b. Öğretmen dönem bitene kadar hem kolejde hem de okulda ders vermelidir.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, öğretmen ekonomik durumunu iyileştirmek için başka bir okula gidebilir.

Elektrik dağıtımı ile uğraşan X kurumunun dağıtımdan sorumlu Genel Müdür Yardımcısı, kurumunun dağıttığı elektriğin fiyatını düşüreceklerini beyan etmiştir? Ancak resmi açıdan henüz böyle bir karar alınmamıştır. Bu durumda sizce?

- a. Genel müdür yardımcısı, böyle bir beyan vermemeliydi, yetkisini aştı.
b. Genel müdür yardımcısı, halkın yararına olacak konular hakkında beyan verebilir.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum. Beyan verebilir.

X hastanesinin başhekiminden önceki yöneticiler hastanesinin ihalelerinde usulsüzlük olduğunu iddia ederek başhekimin bağlı olduğu kurum tarafından denetlenmesini istemiştir. Başhekim ise, söz konusu iddianın iftira olduğunu ve hizmeti aksatacağını belirterek denetimi reddetmektedir. Sizce?

- a. Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, denetimi kabul etmelidir.
b. Eski yöneticiler kıskançlık ve iftira gibi sebeplerle böyle bir iddiada bulunmuş olabilir, eğer başka kişilerden buna benzer şikayet yoksa denetim yapılmamalıdır.
c. Her şikayette yapılacak denetim hizmeti aksatır, denetim yapılmamalıdır.

Bir kamu kurumunun müdürünün yolsuzluk soruşturmasında evinde yapılan aramada büyük bir miktar nakit para bulunmuştur. Bu para, müdürün mal beyanında bulunmamaktadır. Sizce?

- a. Kamu kurumunda çalıştığı için kesinlikle bildirmesi gerekirdi.
b. Birikimin kaynağını kanıtlayabiliyorsa sonradan da bildirebilir.
c. Bence yanlış bir davranış değildir. Müdürün şahsi birikimidir, kimseyi ilgilendirmez.

X belediyesi beldesindeki su sıkıntısını gidermek üzere başka bir yerden su getirmeye karar vermiştir. Kamuoyunda getirilecek suyun kalitesi ile ilgili farklı görüşler vardır. Belediye halkı bilgilendirmeden şehir şebeke suyuna bu suyu getirip karıştırmıştır. Sizce?

- Kesinlikle yapmaması gerekirdi. İlgili kesimlerin görüşünü almalı ve halka bilgi verdikten sonra işlem yapmalıydı.
- Belediye suyu getirme konusunda haklıdır ancak vatandaşa bilgi verme konusunda eksik davranmıştır.
- Önemli olan su sıkıntısının giderilmesidir. Belediyenin yaptığı doğrudur.

Televizyonda canlı yayınlanan bir meclis oturumunda farklı partilerin milletvekilleri kürsüde konuşan milletvekiline karşı sözlü ve fiziki saldırıda bulunmuştur. Sizce?

- Kesinlikle yapılmaması gereken bir davranış.
- Milletvekili halkın temsilcisidir, istediğini konuşabilir ancak fiziki saldırıda bulunmamalıdır.
- Bana göre bu davranış yanlış değildir.

Bir kamu bankasının müdürü bankanın kalabalık olduğu bir saatte, yanlış işlem yapan ve işlemleri kesintiye uğratan gişedeki memurunu sert bir şekilde uyarmıştır. Bu durumda?

- Kesinlikle yapılmaması gereken bir davranış.
- Hakaret etmemişse sert bir şekilde uyarabilir.
- Bana göre bu davranış yanlış değildir. Müdür, personelini hatası için uyarabilir.

Bir kamu kurumu genel müdürü, kar yağdığı için makam şoförüne makam aracı ile çocuklarını okula bırakmasını söylemiştir. Sizce?

- Koşullar ne olursa olsun kesinlikle yapılmaması gereken bir davranıştır.
- Hava koşulları önemli bir durumdur. Böyle durumlarda istisna olarak yapılabilir.
- Genel Müdür, makam aracı ve şoförünü istediği şekilde kullanabilir.

X kurumu Genel Müdürü, personelin erken işe gelmesi için yaşadıkları bölgede her semte servis koymuştur. Bazı semtlerden gelen servisler az personel olması sebebiyle tamamen dolmamaktadır. Sizce?

- Servislerin tamamen dolması için belli güzergâhtaki semt servisleri birleştirilmelidir.
- Servis konmaması gerekir.
- Servisler dolmasa bile her semte servis konmalıdır.

Aşağıdaki davranış şekillerinin benimsenmesinde toplum birimlerinden hangisi veya hangilerinin etkili olduğunu önem sırasına göre işaretleyiniz.

Aşağıdaki davranış şekillerini değerlendirirken belirtilen özelliğin “gerçekten önemsiz” olduğunu düşünüyorsanız, 1 değerini veriniz Eğer belirtilen özelliğin “gerçekten çok önemli” olduğunu düşünüyorsanız, 7 değerini veriniz. Ara değerleri işaretlerken hangi fikre yakınlık hissediyorsanız o yöne yakın rakamlar seçiniz. Aşağıda yer alan her Toplum Birimi için yukarıda tanımlanan değerlendirme ölçeği çerçevesinde (1 ile 7 arasında) bir değer veriniz.

Davranış Şekli	Toplum Birimi					
	Aile	Okul	Toplum	Medya	Çalışılan Kurum	Vakıf, Dernek vb.
	1...7	1...7	1...7	1...7	1...7	1...7
Kamu görevlileri, insanlar arasında ayırım yapmamalı ve eşit davranmalıdır.						
Kamu görevlileri, her durumda dürüst davranmalıdır.						
Kamu görevlileri, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmelidir.						
Kamu görevlileri sorumlulukları ve yükümlülükleri ile ilgili hesap verebilir ve denetime her zaman açık ve hazır olmalıdır.						
Kamu görevlileri, sürdürdükleri hizmetten doğrudan ya da dolaylı menfaat sağlamamalıdır.						
Kamu görevlileri, hizmet verirken ilgililerin katılımını sağlamalıdır.						
Kamu görevlileri, hizmet sunumunda meslektaşları ve vatandaşa karşı saygılı ve nazik davranmalıdır.						
Kamu görevlileri kamu kaynaklarını israf etmemelidir.						

Aşağıdaki ifadelere ne düzeyde katıldığınızı ilgili kutuya X işareti koyarak belirtiniz.

TOPLUM	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle Katılıyorum
Toplumdaki devlet anlayışı ve ataerkil aile yapısı, vatandaşın devleti sorgulanmaz ve kutsal görmesine neden olmaktadır.					
Toplumdaki kutsal devlet anlayışı, kamu görevlilerinin kendilerini vatandaştan üstün algılamalarına, devlet kurumlarını gereğinden fazla benimsemelerine neden olmaktadır.					
Toplumumuzda kendisinden büyüklere saygı ve koşulsuz itaat anlayışının var olması kamu personelinin de üstlerini sorgulamasını ve kararlara katılımlarını olumsuz etkiler.					

Toplumun geleneksel yapısı ve akraba ilişkilerinin güçlü olması, kamu görevlilerinin yakınlarına ayrıcalık sağlamalarına neden olmaktadır.					
--	--	--	--	--	--

EĞİTİM	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle Katılıyorum
Bana göre, etik davranışların kazanılmasında eğitimin önemli rolü vardır					
İlk ve orta öğretim programları; öğrencilerin, var olan etik değerlerini ortaya çıkarılmasını sağlar.					
Etik değerlerin kazanılması sadece okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Vatandaşlık dersleri ile sınırlı değildir.					
Etik eğitimi, öğrencilerde etik bilincin oluşmasına katkıda bulunur.					
Etik eğitiminin başarısı, öğrenci davranışlarında yol açtığı değişimle ölçülür.					
Aile, toplum veya eğitim programları ile kazandırılmaya çalışılan etik değerler, öğrencilere yasaklama ve cezalandırma veya korkutma yöntemleri ile kazandırılmamalıdır.					
Öğretmenin davranışları öğrencilere etik davranışları kazandırılmasında söylediklerinden daha etkilidir.					
Aile, okul ve toplumun aynı fikirde olmaları, etik değerlerin kalıcı olmasını sağlar.					
Etik değerleri kazandırmada ders dışı etkinliklerin de önemli bir yeri vardır.					
Etik bilince sahip öğrenciler, davranışlarını toplumsal baskıdan kaçındığı için değil benimsedikleri ilkelere uygun olduğu için gerçekleştirir.					
MEDYA	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle Katılıyorum
Bana göre, etik davranışların kazanılmasında medyanın rolü vardır.					
Medya, yayınlanan program ve haberler ile bireylerin etik değerlerini etkiler.					
Medya, etiğe <u>aykırı</u> davranışları (yolsuzluk, rüşvet, vb.) haber yaparak etik bilincin oluşmasını sağlar.					
Medya, etiğe <u>uygun</u> davranışları (dürüstlük, demokrasi, adalet vb.) haber yaparak etik bilincin oluşmasını sağlar.					
Medyatik kişilerin davranışları, topluma etik davranışların kazandırılmasında etkilidir.					

Medyada yer alan programlarla toplum değerlerinin tutarlı olması etik değerlerin kalıcı olmasını sağlar.					
Medyanın, etik bilincinin oluşturulmasına katkısı davranışlarda yol açtığı değişimle ölçülür.					

EK 2: Öğrenci (Eğitim) Anket Formu

Sevgili Öğrenciler,

Size dağıtılan bu anket genel olarak öğretmenlerinizin sınıf içinde ya da sınıf dışında çeşitli davranışlarını belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Her cümleyi okuyunuz ve cümlede yazan davranışa **şimdiye kadar tanıdığınız öğretmenlerinizin ne kadarının sahip olduğunu** ilgili seçenek için ayrılmış olan bölüme [X] işareti koyarak işaretleyiniz. Bu çalışmada toplu bir değerlendirme yapılacağından dolayı lütfen anketin hiçbir bölümüne kendi adınızı, öğretmenlerinizin adını ve okulunuzun adını yazmayınız. Bir araştırma projesi olarak sadece bilimsel amaçlarla yürütülen bu çalışmada vereceğiniz içten ve samimi cevaplar çalışmanın niteliğini arttıracaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

Cinsiyetiniz nedir?

Erkek Kız

Yaşınız?

.....

Sınıfınız?

.....

Annenizin Eğitim Durumu Nedir? Okuryazar değil Okuryazar İlkokul
 Ortaokul Lise Üniversite ve Üstü

Babanızın Eğitim Durumu Nedir? Okuryazar değil Okuryazar İlkokul
 Ortaokul Lise Üniversite ve Üstü

Aşağıda farklı sanal durumlar için senaryolar geliştirilmiştir.

Bu senaryoları okuduktan sonra size göre en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Sınıfta öğretmen, öğrencilerin yerlerini düzenlemektedir. Ön sıralara notları iyi olan çalışkan öğrencileri oturtmuştur. Sizce?

- Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış
- Öğretmen, sadece notlara göre değil başka özelliklere göre de davranmalı, sık sık öğrencilerin yeri değiştirmeli
- Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum

Arkadaşınızın sınavda kopya çektiğini gördünüz. Bu durumda ne yaptınız?

- Durumu öğretmene söylerim
- Öğretmene söylemez, arkadaşımı uyarırım
- Arkadaşımı hiçbir şekilde şikâyet etmem

Okul müdürünün çocuğu ile aynı okuldasınız. Müdürünüzün çocuğu hırsızlık yaparken yakalandı ve disiplin kuruluna verildi. Müdürünüz de bu kurulun başındadır. Bu yüzden kendi çocuğu ile ilgili karar vermek zorundadır. Bu durumda müdürünüzün ne yapmasını beklerdiniz?

- Müdürümüz, disiplin kurulundan çıkmalı başka öğretmenler karar vermeli, çünkü kendi çocuğu olduğu için tarafsız davranamayabilir.
- Müdürümüz, tarafsız karar verebilirse disiplin kurulundan çıkmasına gerek yok.
- Müdür, kendi oğlu bile olsa tarafsız davranır, disiplin kurulundan çıkmasına gerek yok.

Sınıfınızda öğretmenler günü için öğretmeninize hediye almaya karar verdiniz. Öğretmeninize neye ihtiyacı olduğunu sordunuz. Öğretmeniniz, televizyona ihtiyacı olduğunu söyledi. Sizce?

- Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, öğretmenlerin hediye istemesi doğru değil
- Öğretmen maddi değeri olan hediye istememeli ancak maddi değeri olmayan bir hediye isteyebilir.
- Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, hediye öğretmenlerin hakkıdır.

Müdürünüz, okulunuzun servis anlaşmasını yapmak için firmadan kendisinin ve okuldaki diğer öğretmenlerin çocuklarının ücretsiz (bedava) taşınmasını şart koşmuştur. Sizce?

- Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, müdür kendisinin ve diğer öğretmenlerin çocukları için ayrıcalık istememelidir.
- Müdür ve öğretmenler çocukları için ayrı bir indirim isteyebilir ancak ücretsiz (bedava) taşıma olmamalıdır.

- c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, müdürün ve öğretmenlerin çocukları böyle bir hakka sahip olabilir.

Okulunuzda bir proje yapılması planlanmıştır. Bu projeye öğretmenleriniz sadece çalışkan öğrencileri (notları çok iyi olan ve zayıf dersi olmayan) dâhil etmek istemektedir. Bu durumda sizce?

- a. Kesinlikle doğru bir davranış değildir. Öğretmenler çalışkan öğrencileri değil proje için yetenekli öğrencileri seçmelidir.
b. Bu tür projelerde projeye katılmak isteyen bütün öğrenciler öğretmenlerin seçimi olmaksızın projeye katılabilmelidir.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, öğretmenler istediği öğrenciyi seçebilir.

Öğretmen, okuldaki bilgisayar laboratuvarında ders dışı zamanlarda özel çalışma yapılmasına izin vermemektedir. Sizce?

- a. Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, her öğrenci istediği zamanda ve istediği şekilde laboratuardan faydalanabilmelidir.
b. Karışıklık olmaması için laboratuvar belli zamanlarda kullanılmalı
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum

Öğretmen, ders kitabındaki konuları kitaptaki sıraya uygun olmayacak şekilde karışık olarak işlemektedir. Sizce?

- a. Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, öğretmen ders programına uygun anlatmalı
b. Bizim derse hazırlıklı gelebilmemiz için önceden bilgi verirse kitaptaki gibi anlatmayabilir.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, öğretmen istediği gibi anlatabilir.

Öğretmeniniz ekonomik durumu iyi olmadığı için (maaşı yetmediği için) dönemin ortasında okulunuzdan ayrılarak özel bir kolejde öğretmen olacağını söyledi. Sizce?

- a. Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, öğretmen dönem ortasında bizi bırakmamalı.
b. Öğretmenimiz dönem bitene kadar hem kolejde hem de bize ders vermelidir.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, öğretmen ekonomik durumunu iyileştirmek için başka bir okula gidebilir.

Müdürünüz size, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bir açıklama yapılmadan sınıf geçme sisteminin değiştiğini, sizinde bu kurallara göre sınıfınızı geçeceğinizi söyledi. Gerçekte, henüz Milli Eğitim Bakanlığı böyle bir karar almamıştır. Bu durumda sizce?

- a. Müdür, böyle bir açıklama yapmamalıydı. Müdürün böyle bir açıklama yapma hakkı yoktur.
b. Açıklama öğrencinin ihtiyacına uygun ve yararına ise yapabilir.
c. Bu davranışın yanlış olduğunu düşünmüyorum, açıklama yapabilir.

Öğretmeniniz, bir şikâyet sebebiyle Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gönderilecek müfettiş tarafından denetlenecektir. Müdürünüz ise bu denetime izin vermemiştir. Sizce?

- Kesinlikle yapmaması gereken bir davranış, denetimi kabul etmelidir.
- Şikayet edenler kıskançlık ve iftira gibi sebeplerle böyle bir iddiada bulunmuş olabilir, eğer fazla sayıda şikayet yoksa denetim yapılmamalıdır.
- Her şikayette yapılacak denetim eğitimi aksatır, denetim yapılmamalıdır.

Müdürünüzün, eski bir arabası vardı, birden çok pahalı bir araba aldı. Müdür okulda kimseye (diğer öğretmenler veya yetkililer) bu arabanın nasıl alındığı ile ilgili bilgi vermedi. Sizce?

- Müdür, bu arabayı nasıl aldığını açıklamalıdır.
- Arabayı nasıl aldığını açıklamak zorunda değildir ancak dedikodu yapılmaması için bununla ilgili bilgi verse daha iyi olurdu.
- Bence yanlış bir davranış değildir. Müdürün arabası kimseyi ilgilendirmez.

Okulunuzun bahçesinde bir inşaat başlamıştır. Öğretmenlerinizin ya da sizin bu konuda bir fikriniz yok. İnşaat bitince gördünüz ki burası okulun yeni spor salonuymuş. Sizce?

- Müdür, inşaat başlamadan önce bilgi verip bizim ve öğretmenlerimizin fikrini sormalıydı.
- Müdür, inşaat başladıktan sonra bize ve öğretmenlerimize bilgi vermeliydi.
- Bence yanlış bir davranış değildir. Müdür bilgi vermeden böyle bir şey yapabilir.

Öğretmenleriniz bahçede birbiri ile küfürlü konuşup kavga ettiler. Sizce?

- Kesinlikle yapılmaması gereken bir davranış, öğretmenler bize örnek olmalıdır.
- Öğretmen, kavga edebilir ancak öğrencinin önünde yapmamalıdır.
- Bana göre bu davranış yanlış değildir.

Müdür, kavga eden iki öğrenciyi, velilerini ve öğretmenlerini çağırmıştır. Sonra kavganın kötü bir şey olduğunu söyleyip iki öğrenciyi azarlayarak bir daha yapmamalarını söylemiştir. Bu durumda?

- Kesinlikle yapılmaması gereken bir davranış, herkes birbirine karşı saygılı davranmalıdır.
- Müdür, öğrencilere bağırabilir ancak velilerin ve öğretmenlerin yanında bağırmmalıdır.
- Bana göre bu davranış yanlış değildir.

Müdürünüz, okulunuza yeni tayin oldu. Kalacak yeri olmadığı için okulunuzdaki boş odalardan birinde kalmaktadır. Sizce?

- Kesinlikle yapılmaması gereken bir davranıştır.
- Kalacak yer bulana kadar okulda kalabilir.
- Müdür, okulu ve okuldaki her şeyi istediği şekilde kullanabilir.

Öğrenciler, tuvaletlerdeki muslukları ve sınıftaki elektrikleri gereksiz yere açık unutmaktadır. Okuldaki görevliler buna hiçbir şey yapmamaktadır. Sizce?

- Kesinlikle yapılmaması gereken bir davranıştır. Öğrenciler bu konuda uyarılmalı ve görevliler kontrol etmelidir.

- b. Görevliler her zaman musluk ve elektrikleri kontrol etmelidir ve açık unutulmaları kapatmalıdır.
- c. Bana göre bu davranış yanlış değildir.

**Aşağıda verilen kuralları öğrendiğiniz yerin önündeki kutuya X işareti koyun.
(Birden fazla işaret koyabilirsiniz.)**

Davranış Şekli	Toplum Birimi			
	Ailemden	Okuldan (öğretmenlerim ve arkadaşlarım)	Televizyon, internette ve Gazete vb.	Çevremden (akrabalarım ve komşularım)
İnsanlar arasında ayırım yapılmaması gerektiğini ve herkese eşit davranmak gerektiğini öğrendim.				
İnsanları kandırmamak gerektiğini (her zaman dürüst davranmak gerektiğini) öğrendim.				
İnsanların üzerine düşen işleri en iyi şekilde yerine getirmesi gerektiğini öğrendim.				
Yaptığım işlerin sonuçlarına göre, iyi olduğunda ödül, kötü olduğunda ceza göreceğimi öğrendim.				
Benimle ilgili kararlarda benim görüşümün de önemli olduğunu öğrendim.				
İnsanlarla konuşurken saygılı ve nazik davranmam gerektiğini öğrendim.				
Sahip olduğumuz şeyleri düzgün kullanmayı ve israf etmemeyi (boşa harcamamayı) öğrendim.				

EK 3: Sivil Toplum Kuruluşları Anket Formu

Görüşme Yapılan Kişinin
Adı Soyadı:.....
Görevi:.....
Cinsiyeti:.....
Yaşı:.....
Eğitim Düzeyi:.....

Görüşme Tarihi:/...../2009

Soru	Cevap
Kamu görevlilerinde etik bilinci ve etik davranışla ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken dürüst ve tarafsız davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	

Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görevlerini kamu hizmeti bilinci ile yapmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken şeffaf ve hesap verebilir davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görevlerini yaparken görevlerinden menfaat sağlamamaları yükümlülüğü ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken katılımcı davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken saygılı ve nazik davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	

Kamu görevlilerinin görev yaparken kamu kaynaklarında tasarruf yapmaları ve kaynakları israf etmemeleri sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sivil toplum örgütlerinin bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin davranışlarında etik bilinci taşımada ve toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilincinde sizce Sivil toplum örgütlerinin rolü nedir?	
Sivil toplum örgütleri, toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilinci kazandırabilmek için sizce etiğe aykırı davranışlarla ilgili olayları mı yoksa etiğe uygun davranışları mı ön plana çıkarmalıdır?	
Neden?	
Sizce, kamu görevlilerinde yolsuzluk ve etik bilince aykırı davranış ile ilgili Sivil toplum örgütlerinin neler yapması gerekir?	

EK 4: Medya Anket Formu

Görüşme Yapılan Kişinin

Görüşme Tarihi:/...../2009

Adı Soyadı:.....

Görevi:.....

Cinsiyeti:.....

Yaşı:.....

Eğitim Düzeyi:.....

Soru	Cevap
Kamu görevlilerinde etik bilinci ve etik davranışla ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken dürüst ve tarafsız davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	

Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görevlerini kamu hizmeti bilinci ile yapmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken şeffaf ve hesap verebilir davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görevlerini yaparken görevlerinden menfaat sağlamamaları yükümlülüğü ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken katılımcı davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken saygılı ve nazik davranmaları sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin görev yaparken kamu kaynaklarında tasarruf yapmaları ve kaynakları israf etmemeleri sorumluluğu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	
Toplumun bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	

Medyanın bu konudaki kamu görevlilerine karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Kamu görevlilerinin davranışlarında etik bilinci taşımasında ve toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilincinde sizce medyanın rolü nedir?	
Medya, toplumda kamu görevlilerine ilişkin etik bilinci kazandırabilmek için sizce etiğe aykırı davranışlarla ilgili olayları mı yoksa etiğe uygun davranışları mı haber yapmalıdır?	
Neden?	
Medyada yer alan programlarla toplum değerlerinin tutarlı olması sizce kamu görevlilerine ilişkin etik bilince ne yönde etkide bulunur?	
Neden?	
Sizce, kamu görevlilerinde yolsuzluk ve etik bilince aykırı davranış ile ilgili Medyanın neler yapması gerekir?	